

ARXIV

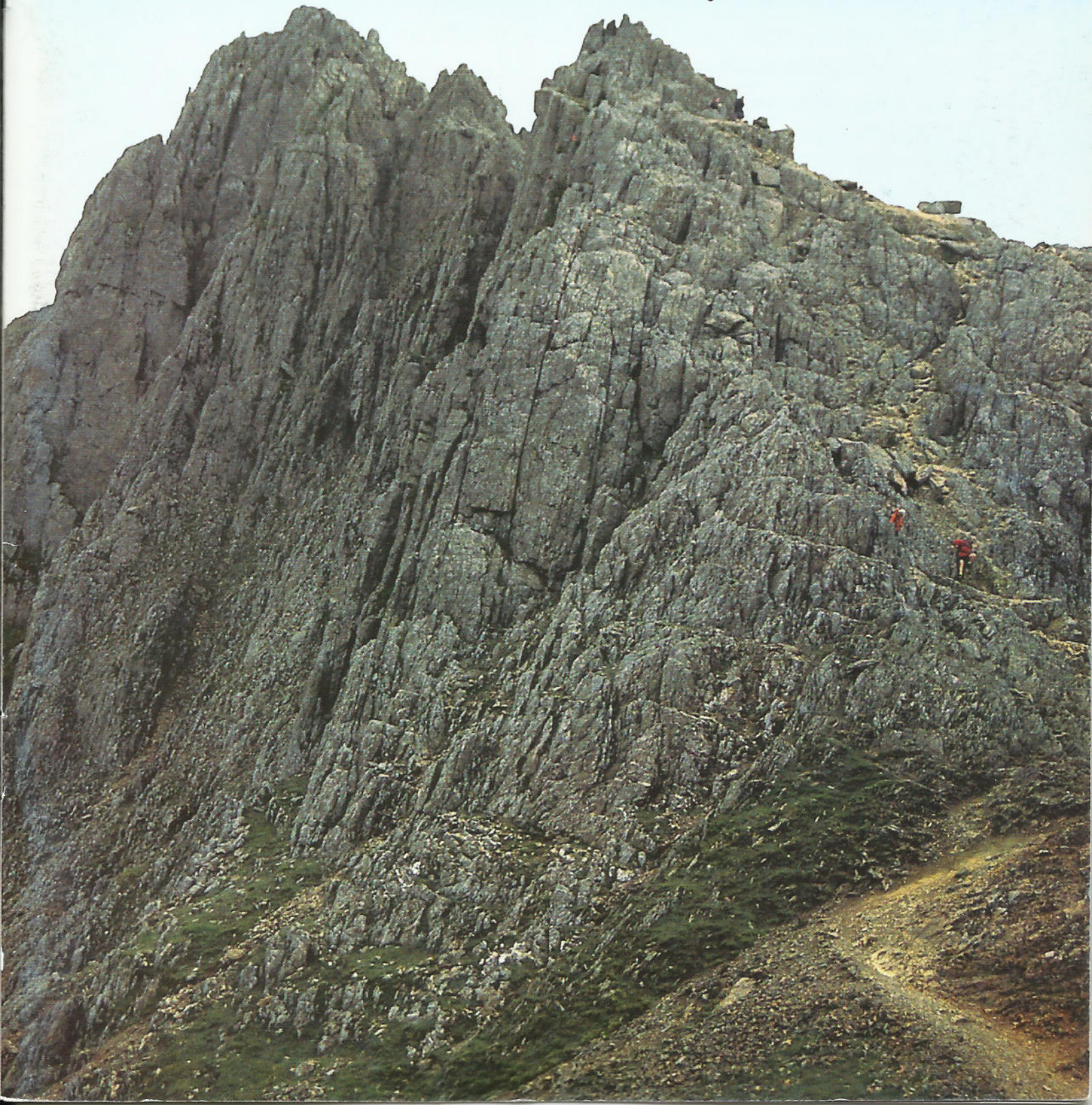
DEL
CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

FUNDAT L'ANY 1910

N.ºs 102-103 QUARTA ÈPOCA

JULIOL-DESEMBRE 1999

SUMARI:

Terrassa.

Els valors permanents de l'excursionisme. Per Manuel Planchat i Villacampa.

El Cau d'en Banyeta i una cova de calaix: la cova d'Abellerols. Per Jordi Guillemot i Marcet.

D'Ègara i abans d'Ègara. Per Domènec Palet i Barba.

Algunes plantes interessants del terme de Viladecavalls. Per Àngel M. Hernández i Cardona.

Snowdon. Per Ferran Lozano i Ferrer.

*Cita d'una nova forma de *Polypodium Cambricum*.* Per Joaquim Pérez.

A Pere Anglada i Domingo, tot oferint-li les nostres excuses... Per Manuel Planchat i Villacampa.

CRÒNICA: Actes celebrats. ACTES SOCIALS: Sant Bernat de Menthon. 51è Campament Social d'Alta Muntanya. LXVIII Diada de Germanor. XV Marxa Popular. Dinar de Germanor i Acte d'Homenatge. Benvinguda al nou mil·lenni. NOTICIARI DIVERS: Trobada en memòria dels excursionistes. Distinció al Centre Excursionista de Catalunya. L'associacionisme cultural i recreatiu durant la restauració (1875-1931). Missa del Gall a La Mola. XXVI Marxa de Muntanyencs Veterans. NECROLÒGICA: Ramon Cabeza.

Biblioteca. Obres ingressades per adquisició i donació.

Secció de Ciències Naturals: Activitats.

Secció d'Alta Muntanya: 2a Duatló d'Alta Muntanya de Catalunya.

Secció d'Excursionisme: Activitats. Petites travessades familiars. Itineraris romànics del Vallès Occidental. Farigola Kinder. Grup de Senders.

Secció d'Esquí: Activitats.

Secció d'Investigacions Subterrànies: Salvador Vives i Jorba, soci d'Honor de la S.I.S. 30è Aniversari de la Secció. Campanya Espeleològica Pics d'Europa'99. 38è Curset d'Iniciació a l'Espeleologia. Espeleokinder. Cicle Nadalenc.

Publicació del Centre Excursionista de Terrassa.

Raval de Montserrat, 13 - 08221 Terrassa (el Vallès Occidental) - Telèfon 93 788 30 30 - Fax 93 788 69 06 - Apartat de Correus 491

President C.E.T.: Àngel Casanovas i Crespo.

Consell de Redacció: Valentí Fabrés i Cardona, Francesc Palet i Setó, Salvador Vives i Jorba.

Fotocomposició: Avantgràfic, S.L. Imprimeix: Egar-Gràfic, S.A. - Terrassa

Dipòsit Legal: B-5793-1963

Portada: *Cresta de Crib Gogh, al mont Snowdon.* Foto: Ferran Lozano i Ferrer.

ARXIV

DEL

CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

FUNDAT L'ANY 1910

Adherit a la
FEDERACIÓ D'ENTITATS EXCURSIONISTES DE CATALUNYA
FEDERACIÓ CATALANA D'ESPELEOLOGIA
FEDERACIÓ CATALANA D'ESPORTS D'HIVERN
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL

QUARTA ÈPOCA
JULIOL-DESEMBRE 1999
N.ºS 102-103

TERRASSA

En el transcurs dels últims anys ens hem fet ressò del grau tan accentuat de desenvolupament que ha sofert la ciutat.

Quan el fet s'ha produït, n'hem parlat, així com també dels temes que com a excursionistes ens han afectat d'una manera més directa. Vegem-ne una petita mostra:

- 1977 Congrés de Cultura Catalana, en el que vam prendre part activament i en un dels seus apartats.*
- 1977 VIè Simpòsium de Bioespeleologia, organitzat per la S.I.S. de la nostra entitat i amb la participació d'especialistes de tot el món.*
- 1977 Celebració del primer centenari del títol de CIUTAT a Terrassa.*
- 1981 Trasllat del nostre local social i inauguració del nou estatge.*
- 1981 Celebració del Vè Congrés Excursionista Català, organitzat per la nostra entitat.*
- 1985 75è aniversari de la fundació del Centre Excursionista de Terrassa, amb diversos actes durant tot l'any.*
- 1986 La designació de Terrassa com a cocapital del Vallès Occidental i amb el nostre consegüent rondineig.*

- 1986 *Designació de la nostra ciutat com a subseu olímpica de l'hoquei.*
 1997 *Ier centenari de l'espeleologia catalana: dedicació d'un carrer de la ciutat amb el nom de Norbert Font i Sagué.*
 1997 *25è aniversari de la declaració del Parc Natural del massís de Sant Llorenç del Munt-Serra de l'Obac.*
 1998 *Inauguració del nou edifici de la Biblioteca Central i nova remugada nostra en pro d'en Josep Soler i Palet i que no resti en l'oblit el seu nom.*

A nivell ciutadà són remarcables els següents temes:

— *Soterrament dels Ferrocarrils de Catalunya, S.A. —avui Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya— i, també, de forma parcial i inacabada però també de notable guany per a la ciutat, els de la línia del Nord.*

— *Inauguració durant l'any actual del gran Parc de Vallparadís.*

— *Un fenomen de transcendència cabdal: l'ensulsiada de les grans catedrals del tèxtil i les repercussions que va reportar —canvis de professió i dispersió de persones, negocis, etc.*

— *És digne de remarcar el salvament i conversió de l'edifici i instal·lacions —joia del modernisme— de la fàbrica Aymerich i Amat, transformada en el "Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya".*

Parlem ara a nivell associatiu i ens preguntem: Les entitats han salvat la situació? Poden continuar encara les seves mermades activitats?

Sabem que, per diversos motius i d'entre ells la desaparició de la gran indústria, s'ha produït un trasbalsament de costums.

Les entitats que agrupaven un conjunt de persones idealistes, han perdut la seva força. Avui els novells socis s'adscriuen a una associació segons el grau d'oferta que aquesta els pugui proporcionar: el més econòmic o beneficiós.

Llavors, pensant així, quin futur espera a les entitats?

El temps ho dirà. Volem creure que les coses s'aniran assentant i les noves generacions prendran el relleu amb la millor voluntat i encert.

ELS VALORS PERMANENTS DE L'EXCURSIONISME

Per Manuel PLANCHAT i VILLACAMPA

De l'acte del passat 28 de novembre de 1998 celebrat en el nostre Saló, de reconeixement i lliurament de les insígnies d'or i d'argent, creades per homenatjar els diferents presidents i vice-presidents, ultra les consideracions que ja vaig expressar en els mots de gràcies, en aquell moment, m'agrada poder reflectir i deixar-ne ara una constància escrita, que considero de vital interès.

Des de la seva fundació, han passat pel CENTRE vint-i-vuit presidents i trenta-cinc vice-presidents. El gruix que suposa la seva gestió, emparada per la resta de components de les respectives juntes directives, cal tenir-la en compte a l'hora de formular qualsevol apreciació respecte de la vida de l'entitat. Els guardonats feliçment vivents foren vint-i-dos. Si bé la presència material de la resta no fou possible, sí que el seu esperit surava en l'ambient.

Aquests directius, adscrits personalment als corrents més diversos, en cap dels casos han privat l'entitat de desenvolupar la tasca global, adreçada fonamentalment a preservar els valor permanents, els de sempre, els que consoliden i garanteixen la continuïtat d'institucions com la nostra. I consti que no sempre els acords han estat unànims.

La línia de conducta seguida per aquell col·lectiu, contrasta amb els corrents que intenten submergir-se en un món dominat pels termes: canvi, eficiència, creixement, rendibilitat, imatge, competència... Sembla ser que no és possible la simbiosi entre factors pròpiament idealistes (escala de valors) i els que es guien per interessos materials (ignorància o negació a l'existència de valors immaterials). Aquest fenomen d'abast universal no ha fet excepció en l'àmbit de les entitats excursionistes, i ha generat tensions que, com sempre, aboquen a la crisi consegüent.

A través de diverses publicacions (especialitzades de muntanya o de premsa en general), hem llegit titulars que neguitegen. Del seu contingut es dedueix que d'un temps ençà s'ha encetat un fort debat respecte dels nous reptes que es plantegen a l'excursionisme i que estan generant una permanent tensió entre els partidaris de l'excursionisme merament esportiu i el de caire esportivo-cultural, l'idiosincràtic. Això no és nou; ara, però, les posicions s'han radicalitzat i sospito que en el fons alguna cosa hi ha relacionada amb l'anomenada cultura de la subvenció. És de témer que això derivi vers qualque efecte de conseqüències negatives per al moviment excursionista català.

Entristeix comprovar com es menysprea tot el que té regust de vella escola, la qual s'aferma als seus principis, emparada per la feina feta, mentre els detractors tendeixen a obrir i tancar el llibre de la història, a la pàgina que més els convé. Sistemàticament

es prescindeix de la narració ordenada i verídica dels esdeveniments, per entrar de ple en l'avui interessat, que en realitat existeix, però, perquè hi hagué un ahir.

Part de les generacions excursionistes, incorporades al moviment en el període postguerra-transició, s'adonaren que les nostres entitats, a més de la pràctica habitual de les seves activitats, estaven enfeïnades en les tasques de suplència, que, per al bé del nostre país, exigien les circumstàncies. A aquest sector d'afiliats, els dóna la sensació que les nostres activitats havien nascut en aquell temps i amb aquest objectiu i que, per tant, com que les institucions democràtiques feliçment han estat recuperades, aquella feina de suplència no té raó d'existir. Hom diu que ara toca perseguir altres objectius més d'acord amb la demanda que majoritàriament reclama el nou planter.

A poc que es repassi l'història del nostre excursionisme, ens adonarem que la idea primordial que mogué als homes de la Reinaxença a crear i impulsar el moviment excursionista català, anava més enllà del simple camp literari o de l'efímera expansió poètica; l'excursionisme obrí als catalans l'afany de conèixer i estudiar llur territori i així sorgia una veritable cultura de sentit autòcton i un mitjà excel·lent d'educació del caràcter del jovent, a l'ensem que permetia adquirir una sèrie de virtuts de gran vàlua, no solament per a la vida individual, sinó àdhuc per al benestar i el progrés de la societat. Aquests postulats inicials responen a la voluntat perenne de fer país, en circumstàncies adverses o en les més favorables. Per aital motiu queda descartat qualsevol signe de cosa accidental, en l'actitud i el procedir de l'excursionisme català, en l'investida dels prop de quaranta anys del franquisme.

Afermats aquells principis, de manera consubstancial, vindrien soles les qualitats o condicions òptimes que permetrien, als anys vint, encetar de manera seriosa la pràctica integral dels esports de muntanya. I així fou, sense traumes, encara que amb alguna que altra escaramussa, com la cultura i l'esport convergiren en l'ideal comú que tant ha enriquit al nostre poble. Aquelles primeres generacions apuntaven ben alt, vers un futur, avui present, en el qual continua viu l'esperit inicial, no obstant i haver fet un llarg camí de més de cent anys.

No són comprensibles les insistents manifestacions en què es dóna per mort l'excursionisme que anomenen tradicional. I resulta xocant, com diríem en el llenguatge parlat, que veus responsables s'apuntin a la campaya, al·legant entre altres coses, que l'àmplia oferta comercial creada a l'entorn de la muntanya, ha fomentat el desequilibri en les diverses formes d'entendre l'excursionisme.

Són variades i totes interessants, les ofertes promogudes pels centres excursionistes destinades als seus afiliats, embolcallades d'un toc especial. Toc que mai podran emular les empreses comercials l'objectiu de les quals no és altre que el de tot ens és creat amb ànim de lucre.

És evident que el món associatiu, profundament arrelat a Catalunya, en el conjunt de les seves múltiples expressions, a hores d'ara passa per un moment difícil. El seu acoblament a una societat civil en ràpida i constant evolució no s'acaba de materialitzar.

Les societats excursionistes no són excepció, encara que contemplant-les en el seu conjunt veiem que mentre algunes arrosseguen una vida minsa i apagada d'altres incrementen el nombre de socis i d'activitats.

S'argumenta que la decadència de l'excursionisme, en bona part, té el seu origen en la crisi de creixement que s'acusa en moltes societats, algunes de les quals es troben ja en període de fase terminal.

El nostre Centre, immers també en el que respecta a la problemàtica de l'excursionisme associatiu, sofreix mancances de consideració, però estem situats, encara, entre els que creuen en la riquesa de la nostra activitat i en els valors físics i humans comandats per l'esperit de llibertat absoluta. L'any 1975 érem mil tres-cents vuitanta socis; actualment som ja prop de tres mil.

D'uns anys ençà, però, s'acusa una feblesa preocupant a l'hora de captar els quadres dirigents de l'entitat. Aquesta és la crisi important que ens afecta. Situació que de no esmenar-se comportarà, necessàriament, la seva incorporació al gremi dels fracassats.

Resulta frustant constatar, que, d'entre el parell de centenars de socis que fan vida activa (ja no parlem dels tres mil), no siguem capaços de captar-ne una dotzena que, en un rampell de magnanimitat, s'incorporin a les tasques de direcció.

Fins ara, hem sobreviscut, gràcies a la visió de futur experimentat per les successives juntes, emparades per bons col·laboradors. En el moment oportú s'iniciaran de manera constant i progressiva, un conjunt d'activitats que anaven des de la formació d'ordre cultural, al que les tècniques merament esportives. Sols cal donar una ullada a les nostres publicacions per constatar, a través de la nominació dels diferents cursets o actes quotidians, que els seus inicis vénen de lluny. Una tasca constant d'actualització ha permès donar resposta a les inquietuds de les diverses generacions que s'han anat incorporant al nostre col·lectiu.

Perquè això perseveri, fa falta gent responsable amb vocació altruista, que afronti el repte de la continuïtat, amb coratge, generositat i una important dosi de bona disposició i de comprensió sense límits. Com ho han fet els vint-i-vuit presidents que han governat la casa, gaudint de la col·laboració de les respectives juntes i de les dones i homes que en l'espai de vuitanta-nou anys, ha nodrit les files de l'entitat.

A les portes del tercer mil·lenni ens trobem davant d'unes realitats que ens empenyen a enfocar l'estudi d'una oferta creativa i eficaç, que respongui a la creixent demanda d'activitats de lleure, en l'àmbit de la muntanya. Aquesta labor requereix, que, a l'aportació dels directius, s'hi agregui el suport incondicional del major nombre d'associats, considerant que tothom, en la mesura de les seves possibilitats, reuneix una o altra qualitat per a contribuir a la consecució d'aquests objectius. Entre els possibles col·laboradors, poden jugar un paper important, molts dels quals en altra època i en circumstàncies menys favorables, dedicaren temps i esforços per aconseguir el que s'havien proposat.

Desterrem les polèmiques estèrils. Que cadascú escolleixi la línia de conducta que més li plagui i sàpiga respectar generosament la d'altri. Si quelcom ha de desaparèixer, que sia l'inescrutable misteri de la selecció natural, qui ho faci.

Rengle superior: Josep Maria Soler, Jaume Segura, Joan Altisen, Narcís Bacardit, Joan B. Galí, Maties Masip, Carles Ballbè, Elies Soriguera i Antoni Serra.

Rengle inferior: Joan Soler, Ramon Pitarch, Jaume Galofre, Jaume Fabrès, Àngel Casanovas, Josep Boada, Josep Comas, Josep Pons, Antoni Ventura, Manuel Planchat, Josep Mies, Manuel Campos i Manel Tomàs.

(28-11-98)

EL CAU D'EN BANYETA I UNA COVA DE CALAIX: LA COVA D'ABELLEROLS

Per Jordi GUILLEMOT i MARCET

CAU D'EN BANYETA

La trobada d'aquesta nova cavitat és fruit d'una recerca sistemàtica al Sot de l'Infern amb l'objectiu de trobar un possible avenc a la zona. La boca de cova d'en Banyeta tenia l'aspecte d'un cau de conill (30 x 33 cm), i hagués passat desapercebuda si no fos que de l'interior sortia un flux important d'aire fresc que feia ballar de valent les teranyines que hi havia dins. Llençant pedres a l'interior, no semblava tirar més de quatre metres avall. En una sortida setmanes més tard, el 21-3-98, vaig topar amb una minúscula entrada (12 x 35 cm), uns vint metres més amunt de l'anterior, però aquesta amb aspecte de pou vertical. Un primer sondeig va donar una profunditat de 16,65 metres, existint la possibilitat de connexió entre ambdues cavitats.

Més tard, acompanyat dels germans Barquinero, vam fer la desobstrucció de la boca terrossa de la cova, en una jornada que, inicialment, es plantejava per a fer bronzo i no pas per treballar. Durant gairebé les tres hores que durà la tasca, es va anar fent evident que la cova prometia i a més, havíem comprovat que llençant pedres a l'avenc, efectivament, enllaçava d'alguna manera amb la cova. Mentrestant no paràvem de fer temptatives per escolar-nos per l'estretor, entrant i sortint de la petita rampa recent creada i furgant amb els peus per mirar d'eixamplar el pas. Finalment, baixant de cap empès per la gravetat, vaig aconseguir travessar un pas de roca, trobant en primera instància un topi caigut del sostre. Superat el topi ja em vaig poder posar dret.

Davant meu s'obria una gran cavitat amb més de tres metres d'alçària. Vaig esperar que en Paquito també entrés per iniciar la descoberta plegats, perquè desgraciadament només portàvem un frontal que, per acabar-ho d'adobar, fallava de forma intermitent. Esmaperduts, contemplàvem les generoses dimensions de la cavitat que ens va sorprendre trobar rere el cau. Vam davallar per un munt de sediments, mirant de no ensopegar amb un pou imprevist. La cova gira suaument a la dreta, l'acumulació de sediments ens van fer pujar un bancal de sorra i de conglomerat triturat. Un cop a dalt, el terra torna a baixar per arribar al final de la diàclasi. Ens fèiem creus que la cova, en aquest punt, tingui prop de quatre metres d'alçada. A la dreta, s'obre una curta galeria perpendicular que acaba amb dos grans blocs de despreniment. Havíem fet uns trenta metres de recorregut.

Observant amb atenció el sostre final de la diàclasi, vam veure una petita agrupació d'estalactites i una bandera, únics elements de reconstrucció que revesteixen les parets gairebé nues de concreció. Faltava comprovar la connexió amb l'avenc. Al nos-

tre senyal, en Moisès llençà una pedra. El que inicialment era un espetec llunyà de rebots acabà essent, després d'uns segons, un cop sord al terra curull de sediments, just a un metres i mig d'on estàvem arrecerats. Vam mirar al sostre i, efectivament, una estreta fisura penjada va ser l'angost camí que havia seguit la pedra. Decidits a tornar amb més llum i fer-ne la topografia, sortírem amb no poques dificultats. Una vegada fora, ens felicitàrem per la tasca, convençuts de ser els primers exploradors i malgrat que en Banyeta se'ns havia escapat per la xemeneia, l'esforç havia valgut la pena.

Situació

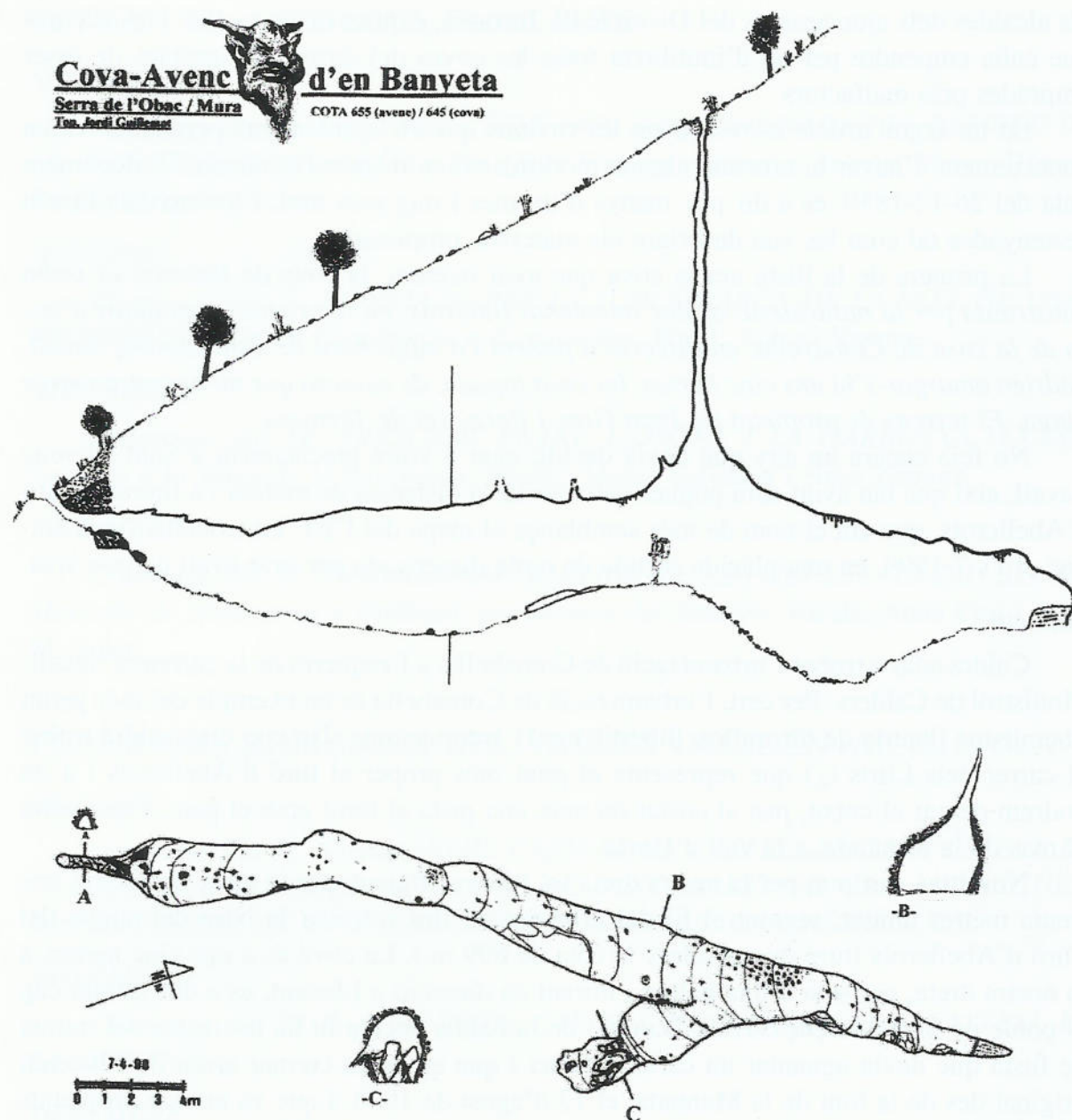
Partirem del Collet Roig tot seguint el corriol que davalla al Sot de l'Infern i que els del Puig de la Balma anomenen Camí de Puigdoure. Passats menys de cinc minuts, arribarem a un rocater. Sortirem del camí per la nostra esquerra tot resseguint la carena un xic per dessota la cresta fins a trobar la capçalera d'una canal que divideix la cinglera en dues meitats. Al costat dret de la capçalera hi ha la petita esclatxa impenetrable de l'avenc d'en Banyeta i, uns deu metres més avall, a la menuda boca de la cova.

Descripció

L'estreta boca terrosa i en forma de tub, davalla fent rampa un metre fins trobar l'obertura al conglomerat. Passada la llinda de pedra ens trobarem un bloc caigut que ens obliga a reptar encar un metre més, passat aquest punt ens posarem drets fins el final de la cavitat. De bon principi la cova davalla amb una rampa suau uns sis metres i gira lleugerament a la dreta, suficient per enfosquir l'escassa llum que irradia la petita entrada. Ascendirem per un bancal de sediments que és el con d'enderrocs del petit avenc, al cim del qual, es pot apreciar la màxima alçada de la cavitat. Aquest punt més alt, és el pou de l'avenc a través del qual no és apreciable cap rastre de llum. Un cop baixat el bancal, trobarem unes minses mostres de concreció calcària al sostre, així com una nova rampa ascendent d'uns quatre metres, que porta a l'altre extrem de la diàclasi generatiu. Des d'aquest punt més baix del bancal, també surt, a la nostra dreta, l'únic trencall, d'uns quatre metres de recorregut. La galeria acaba en dos grans blocs de despenjament.

Es tracta d'una cavitat excavada aprofitant una diàclisi paral·lela a la llera del Sot de l'Infern i enclavada en un nivell carbonàtic emmascarat per sediments i vegetació. Com en el cas de les coves de Mura i a causa d'obrir-se en ple pendent, l'entrada va quedar obturada per avingudes de materials arrossegats en èpoques torrencials. Probablement per la ventilació oberta arran de la formació de l'avenc, la cova es troba en un avançat estadi de fossilització, trobant que les parets de concreció estan molt afeblides, recobertes de polsim de calç. Al terra hi trobem així mateix molts fragments de petits ossos, que devien constituir les presses d'una guineu que hi tenia el cau. En la segona visita hi vam trobar un solitari rat-penat de ferradura.

Per acabar, pregaríem als futurs visitants que no engrandeixin l'obertura de l'entrada, mirant de mantenir d'aquesta manera l'encant i la integritat pròpies de la cova, que és feta a la mida del menut Banyeta.

UNA COVA DE CALAIX: LA COVA D'ABELLEROLS

En aquest món tan dur de la recerca de coves i avencs, no tot són embardissades i esgarrinxades. també hi ha planeres recerques de biblioteca, rodejats de silenci i de vegades, de trobades insospitades en forma de cròniques.

Aquest és el cas d'un antic article aparegut a l'arxiu del Centre Excursionista de Terrassa on es parlava del conegut decret sobre les coves del terme. Aquest decret firmat pel tinent Comandant Militar Antoni Bonet amb data 19-11-1850 i que anava adreçat

als alcaldes dels ajuntaments del Districte de Terrassa, explicava els motius i les accions que calia emprendre per tal d'inutilitzar totes les coves del terme susceptibles de ésser emprades pels malfactors.

En un segon article es ressenyen les cavitats que els ajuntaments pertinents tenien coneixement d'haver-hi efectuat alguna modificació en resposta al decret. El document data del 26-12-1850, és a dir poc menys d'un mes i mig més tard, i les cavitats hi són ressenyades tal com les van descriure els mateixos propietaris.

La primera de la llista era la cova que avui tractem, la cova de *Bairols: es troba construïda per la naturalesa, al lloc anomenat Baiarols, en roca viva, a un quart d'hora de la casa de Comavella, en direcció a ponent i a mitja hora de Sant Llorenç Savall, podrien amargar-s'hi uns cinc homes, ha estat tapada, de manera que no hi podrà entrar ningú. El terreny és propietat de Joan Gros i Roca, veí de Terrassa.*

No feia encara un any que havia decidit anar a viure precisament a Sant Llorenç Savall, així que tan aviat com pogués calia vestir la disfressa de mofeta i a flairar el turó d'Abellerols, que era el nom de més semblança al mapa del CET. La troballa s'esdevingué el 11-7-1999, en una plàcida sortida de tarda dissenyada per tirar avall un bon àpat.

Situació

Caldrà anar a trobar l'urbanització de Comabella, a l'esquerra de la carretera Savall-Monistrol de Calders. Per cert, l'urbanització de Comabella és un exemple del més genuí liberalisme (hauria de dir millor, llibertinatge?) arquitectònic. Un cop dins caldrà trobar el carrer dels Lliris (i) que representa el punt més proper al turó d'Abellerols i a on podrem deixar el cotxe, just al costat on neix una pista al límit amb el parc, i que porta al mas de la Muntada, a la vall d'Horta.

Nosaltres sortirem per la nostra dreta tot just ens fiquem per la pista. Seguirem uns trenta metres amunt, seguint el fil del promontori, fins a trobar la base del cingle del Turó d'Abellerols (turó que assoleix la cota de 699 m.). La cova és a uns cinc metres a la nostra dreta, per sota d'una balma i mirant en direcció a Llevant, és a dir, mirant cap el poble de Sant Llorenç Savall. Damunt de la balma encara hi ha les restes del tram de fusta que devia aguantar un cartell-anunci i que es devia cremar arran de l'incendi originat des de la font de la Muntada, el 13 d'agost de 1970, i que va arrasar propietats com les de can Brossa, Pregona, Agramunt, Saladelafont, Castelldepera, el Genescà, i fins a la Mussarra, a Monistrol de Calders. Incendi que es va cobrar a més, la vida de Pere Cirera i Soler, un dels homes ocupats a apagar el foc.

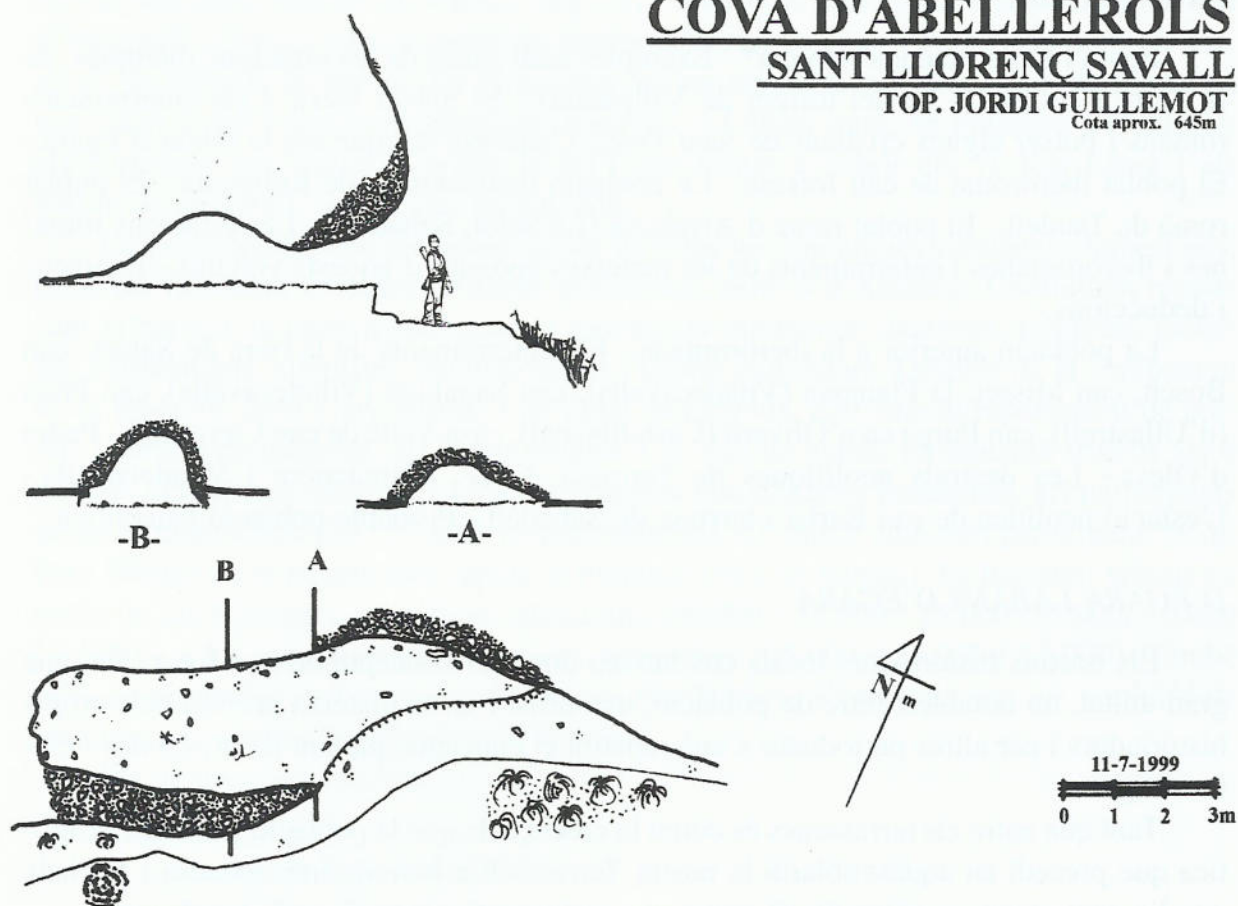
La fotografia de l'inici de la catàstrofe és d'en Lluís Vergés i Solà, conegut escriptor llorençà els llibres del qual tractaven del parc de Sant Llorenç del Munt i que, en aquells moments, es trobava dalt de la Pedra d'Àliga.

Descripció

Es tracta d'un abalmament excavat aprofitant un llentiscle de sorrenca, conferint-li l'aspecte de cova. En realitat a l'exterior el bancal de sorrenca no ultrapassa els vint cen-

tímetres de gruixària. La cova té uns 6,60 metres de profunditat dels quals només 5 són aprofitables com espai per a bivac. L'amplada mitjana és de 2 metres. Dubto que al segle XIX s'hi pogués instal·lar una màquina falsificadora de moneda com en la llegenda dels Òbits. El sostre en aquest cas no supera els 1,30 metres i no dóna com pista de ball, ni per a tranquils boleros. Tan sols per a dormir-hi, i justet.

COVA D'ABELLEROLS
SANT LLORENC SAVALL
 TOP. JORDI GUILLEMOT
 Cota aprox. 645m

D'ÈGARA I ABANS D'ÈGARA

Per Domènec PALET i BARBA

*Conferència donada al Centre Excursionista de Terrassa, el 13 de gener de 1917.
Manuscrit de Salvador Cardús i Florensa (Fons Cardús, 10).
Mecanografiat per Francesc J. Suárez i Fernández (27-10-1999).*

PROMPTUARI

Ègara fou de fundació fenícia? - Exemples amb dades de les estacions ibèriques, de la Tèrre i Hallstatt.- El del torrent de Vallparadís.- El poblat ibèric i els enterraments romans i potser alguns cristians de Sant Pere.- Concepte del que era la ciutat d'Ègara.- El poblat iberoromà de can Jofresa.- La població iberoromana de Rubricata.- El poblat romà de Taudell.- El poblat romà d'Arrahona (La Salut, Sabadell).- Les estacions romanes i iberoromanes i enterraments de les mateixes èpoques d'aquests voltants.- Examens i deduccions.-

La població anterior a la iberoromana.- Els enterraments de la riera de Salces, can Bosch, can Misser, la Planassa (Viladecavalls), can Sanahuja (Viladecavalls), can Prats (d'Ullastrell), can Puig i ca n'Oliveró (Castellbisbal), casa Vella de can Canyadell.- Pedra d'Olesa.- Les destrals neolítiques de Terrassa, Obac, Matadepera i Viladecavalls.- L'estació neolítica de can Barba i terrissa de Sabadell.- Probable població paleolítica.

D'ÈGARA I ABANS D'ÈGARA

Els nostres historiadors locals ens havien donat el concepte de que Ègara fou una gran unitat, un notable centre de població, una urbs; i en la mateixa premsa pels propis historiadors i per altres periodistes s'anà repetint el concepte, parlant de la *populosa* ciutat d'Ègara.

Tant que entre els terrassencs és comú la creença de què la població romana i visigòtica que precedí en aquest solar a la nostra Terrassa fou bon xic més extensa i poblada que l'actual ciutat: es parla d'una ciutat que arribava fins a la riera de les Arenes.

I no obstant, podem positivament afirmar, com a síntesi de les nostres observacions i investigacions arqueològiques, que el nucli de població que en l'edat antiga hi hagué en l'emplaçament de Terrassa, fou un poblat molt petit, i tots podem contemplar-ho, podem veure-ho i tocar-ho.

Ja en Vinyals, a l'iniciar-me amb ell, en l'observació de les restes romanes de per aquí, em comunicà aquest concepte del que ell sospitava fou Ègara, i ben prompte vaig assentir-hi com a resultat d'algunes observacions i recordant la manca de l'abundós material que arreu deuria trobar-se pel suposat emplaçament de la urbs, que tenia jo ja recor-

regut i observat en detall en les meves investigacions geològiques, i vaig dir-ho ja en el Centre Excursionista de Catalunya en 1895.

La municipalitat egaresa, exaltada per l'emperador Antoninus Pius a la condició de ciutat municipal o lliure, degué comprendre un gran territori o jurisdicció, com alguns segles després comprenia la jurisdicció de sant Pere d'Ègara, segons comproven documentalment els nostres historiadors, i la integraven no sols el poblat assentat en els voltants del lloc en què resten les tres esglésies de Sant Pere de Terrassa, com a rebrots de la Seu Egaresa que degué constituir la capitalitat del municipi, sinó també altres poblats com els horts de les fàbriques d'en Vinyals, el de can Jofresa, el de Taudell, tal vegada el de Rubí i potser fins el d'Arrahona (prop de la Salut-Sabadell), altres grups d'habitacions més reduïdes o *vicus*, diferents importants masies o *vil·les* i més modestes cabanes de pagesos o *pagus*, de totes les quals habitacions humanes n'estava reblert el territori, segons ho demostra la llarga llista d'estacions i sepulcres i llocs de descoberta de restes d'aquelles èpoques que fins ara hem observat en aquests encontorns i que presento al final.

En Puig i Cadafalch, en les conferències que en ocasió de les investigacions del Baptisteri de Sant Miquel ha donat a Terrassa, ha convingut en l'exposat concepte del que fou ciutat d'Ègara, el qual, junt amb els seus col·laboradors Falguera i Goday, ha generalitzat després a la majoria dels municipis romans de la nostra terra.

I efectivament, en el terreny en que s'hauria assentat la urbs, de tenir l'extensió suposada, no trobaríem sinó aïllades manifestacions de restes d'aquells temps.

Els treballs anuals dels pagesos remouen la terra i van posant de manifest dites restes. Amb motiu de la replantació de les vinyes es feren i per adobar-les es fan, unes profundes excavacions.

He resseguit amb aquest objectiu fa 24 anys els plans de Llevant i del Nord de la barriada de Sant Pere i les troballes no han vingut. I els companys del Centre Excursionista de Terrassa, amb els que hem anat a fer recerques arqueològiques sobre el terreny, saben quant bé es manifesta amb la presència de testos, de trossos de *tegula*, de pedres no comuns en els voltants, el lloc on hi ha hagut una estació humana d'aquells temps.

A Sant Pere, en obrir els fonaments d'algunes cases en el carrer de la Rectoria, davant la Casa Rectoral, es descobriren algunes tombes fetes amb *tegulae* i *imbrices* i edificacions i soleres dessota d'elles, i poc després, en març del 1907, en ocasió d'excavar-se per la brigada municipal sots per a plantar arbres en la placeta del davant del clos de les esglésies de Sant Pere i enfront per tant de les primeres cases de dit carrer de la Rectoria, es descobriren idèntiques sepultures i restes. Trobant-me jo aleshores encarregat accidentalment de l'Alcaldia d'aquesta ciutat, i tenint acordat l'Ajuntament fer excavacions completes en el clos de dits temples sota la direcció d'en Puig i Cadafalch (quan hagués passat el temps legal des dels enterraments que s'havien ja prohibit i planejats els permisos i demés que es gestionava) vaig fer suspendre la plantació d'arbres

i vaig fer excavar més per a aclarir quelcom del que hi havia en aquell subsòl, trobant des-sota les tombes una interessant construcció, i fent-se el recull que s'esmenta en l'apèndix.

L'any següent, a l'obrir-se la continuació del dit carrer per la Brigada municipal, es feren noves troballes, que igualment vaig recollir junt amb les dades d'interès que l'excavació facilità.

Coneguda és la troballa d'un mosaic romà del tipus *opus tessellatum quadratarium* en el subsòl del cementiri, que quan es facin les excavacions es posarà al descobert, i el demés genuïnament romà trobat en aquell extrem de l'actual barriada de sant Pere, en la punta de la llenca de terra aïllada pels dos barrancs, de què han parlat en Ventalló i en Soler i Palet. Hi afegiré que en la vessant de la font de Santa Maria s'hi troben fragments de terrissa romana fins al fons del barranc, però que donant la volta cap a l'altre barranc s'estén molt poc la que prové de dalt. Segurament que en el solar de les cases de la part baixa de la barriada deuen trobar-se en el subsòl restes del poblat que suposen les sepultures esmentades, l'abundant terrissa i demés restes que apareixen més avall.

Com a immediats i propers en aquest nucli, tenim la troballa d'un *dolium* en el pati de cal Moragas en el mateix carrer de Sant Pere, potser a l'extrem del poblat o adjunt a ell, com la troballa de *tegulae* i altres desferres al darrera de les cases de l'altre costat del mateix carrer i davall del de Castellet, l'existència de sepulcres en el fons del Vallparadís, dessota l'antic camí que sortia de l'extrem del Passeig, les troballes dels darreres del carrer de Sant Antoni (finques Marinello i Guardiola), la del carrer de Castellar de la repetida barriada de Sant Pere, i fora d'això repassem la llista de l'apèndix i veurem tots els rastres de l'estada de l'home en temps d'Ègara en llocs apartats que no suposen cap relació, fora de la jurisdicció, de la unitat municipal.

Avui, doncs, tenim ja degudament comprovada per l'observació arqueològica el sus-dit concepte del que fou Ègara.

L'indicat recull fet a Sant Pere, produí un fragment de marbre blanc, que degué pertànyer a una estàtua segons demostren els plecs de la túnica que clarament s'interpreten en la faç externa i demés la canya i base del capitell, una columneta de la mateixa pedra, i sabent que existeix a l'interior de l'església de Santa Maria la làpida de marbre negre procedent de les desferres d'Ègara, quina llegenda, explica que per Decret dels Decurions del Municipi Feliç d'Ègara es dedica a l'emperador Antoninus Pius (que és qui dóna la prerrogativa de ciutat o municipi lliure d'Ègara) i tenint en compte, que en Soler i Palet, de conformitat amb en Masdeu i l'Hübner, opina que com en altres dedicatòries semblants es tracta de la posada al peu d'una estàtua o monument dedicat al dit emperador, cal preguntar ¿serà l'estàtua a què pertany el fragment trobat a l'erigida al repetit benefactor d'Ègara, i la columneta a una de les que formava adorn o enquadraven la làpida en el basament de l'estàtua o monument? Les posteriors excavacions que es facin podran aclarir-ho millor, però tenim ja avui una hipòtesi fonamentada.

En Ventalló, en "*Tarrasa antiga y moderna*" i després en "*La ciudad de Egara*", recull la versió, que diu ésser tradició, que suposa que per un desbordament de la riera

de les Arenes, es produïren les dues barrancades bessones de Vallparadís i Sant Pere, que s'uneixen per a continuar com a Vallparadís, el que degué esdevenir al cloure's l'època visigòtica, ja que se li atribueix l'enderrocament de part del Castell d'Ègara (sic!) i fins s'ha dit que del que restava d'Ègara o de la naixent Terrassa. Ja en el Centre Excursionista de Catalunya en l'ocasió repetida vaig desfer aquesta suposada tradició i l'estat actual de les troballes i observacions en aquesta part corrobora més la seva falta de base.

En el meu estudi geològic dels terrenys del Vallparadís vaig dir que la riera de les Arenes en una crescuda porta aigües al barranc de Sant Pere i que havia en temps geològics passats dirigit les seves aigües cap a aquesta part, formant els dipòsits del pliocènic més superior que aquí existeixen, i també els del quaternari que els recobreixen i s'estenen per tots aquests plans com repetidament ha fet observar el nostre consoci D. Jacint Elias, però l'obertura i profundització d'aqueixos barrancs que trenquen de sobte la planura són més anteriors als temps històrics.

L'existència de tombes tan antigues, romanes, ni que fossin dels primers temps del cristianisme, en el fons del Vallparadís (hort d'en Germain) quasi al nivell de l'hort del costat del llit ho provaria, i avui podem afegir-hi que l'obertura del carrer de la Rectoria demostrà que les restes romanes d'allí i de la placeta d'arran del pont reposen sobre una capa de sedimentació fina o argilosa que en les ribes oposades dels barrancs es veu de estar recoberta fins al nivell general del pla per uns 5 metres d'aluvions *granants*? que deuen integrar la llenca de Sant Pere cap al Nord guanyant el desnivell amb que es presenta ja rebaixat el terreny en el lloc de les troballes de què abans hem parlat, de manera que aleshores les valls o barrancs estaven ja quasi tan fondos com avui i per efecte de la denudació consegüent al mateix abarrancament, l'extrem de la llenca de Sant Pere també estava ja rebaixada.

Que l'antiguitat d'Ègara es perd en la boirina dels temps, que el seu origen està embolcallat per profunda obscuritat, ha dit en Ventalló; en Soler i Palet, si bé s'ocupa de la manifestació que suposa ser aleshores, més antiga de l'existència de l'home en l'encontrada, referint-se a la necròpolis de can Misser, que indica com anterior a Ègara, al referir-se a dita població parla de la seva filiació entre els pobles ibers que poblaven la regió a la invasió dels romans, però no pot, com devia ésser aleshores, concretar més en el seu estudi que estableix amb la verificació de la crítica. ¿Poden ara concretar més? Anem a veure-ho.

En les excavacions de Sant Pere vaig recollir-hi un sol fragment de la ceràmica fina roja de procedència estrangera anomenada *terra sigil·lata* que cal datar de la segona meitat del segle I de Jesucrist a la primera meitat del segle III, un sol trosset de la ceràmica campaniana fina negra de Crill metàl·lic que pot datar-se del segle II o III abans de J.C., i entre varis fragments de terrissa comuna romana i en part probablement ibèrica, molt abundants testos de la gris-fosca fineta de data segle II abans de J.C. i de l'ordinària negrosa i fins de la grollera que s'ha dit de tradició prehistòrica o de tradició neolítica

que corresponen a les èpoques prehistòriques de la Tèrre II i tal vegada fins la Tèrre I i les dates probables de les quals són dels segles III i IV abans de J.C.

Les excavacions portades a cap en els darrers anys en el nostre país, sobretot les d'Empúries, han permès establir diferenciacions i èpoques amb alguna seguretat, i això ens dóna mòduls per a comparació i per a orientar-nos.

En el poblat dels horts de les fàbriques d'en Vinyals amb una poca *terra sigil·lata*, hi hem observat abundosa terrissa ordinària i alguna ibèrica i mostres de l'ordinària negrosa de més reculada època, i tobots de construcció de la darrera època ibèrica.

L'interessant poblat de can Jofresa, demés de l'abundant terrissa comuna romana i ibèrica i abundant *sigil·lata* ens dóna, cap a la part superior, àmfores i ... italo-grecs, la terrissa gris-fineta, la blanca o groguenca de la mateixa data i tobots ibèrics de construcció, que potser fou un *vicus* o grupet d'habitants, doncs té alguna extensió.

La notable estació de les planes de can Bosch, encar que menys rica en ceràmica fina, ens ha proporcionat alguns exemplars d'interès per a l'estudi tipològic que semblen ésser de la segona època de la invasió o poc abans i un fragment de terrissa de tradició neolítica que com veurem ens dóna una bona orientació.

En el poblat de Rubí, que tan abundant és en terrissa romana comú i *sigil·lata* no faltant-hi la ibèrica corrent, és el punt on devia radicar el primitiu nucli ibèric, i hem recollit la campaniana fina i la ibèrica clàssica amb un fragment de pintada que sembla del tipus del barret de copa i fragments d'elegants vasos de campaniana, que es podran datar del segle II al I abans de J.C. i un fragment dubtós que podria ésser de la terrissa negra ordinària de tradició indígena i de data anterior.

En el poblat d'Arragona, segons les excavacions fetes per en Joan Vila i Cinca, per al Museu de Sabadell, com tinguérem ocasió de veure en la visita que féu el Centre al recull de les troballes, s'hi ha recollit, demés de bells i abundosos exemplars romans, ceràmica campaniana, ibèrica clàssica i altres exemplars que daten aquella població fins al segle III o IV abans de J.C.

Els que acabem d'examinar són els llocs d'habitació ibèrica que ens donen dades de més antiguitat d'aquests voltants; les demés estacions de la llista que qualifiquem d'ibèriques, ens donen senzillament la terrissa fineta lleugera que sembla ésser comú en l'època de la invasió i conquesta del país per legions de Roma i encara alguns temps després.

Així, doncs, podem deduir d'aquesta anàlisi de les dades que avui ens dóna l'arqueologia, que uns 700 anys abans de l'era actual fou quan es començaren a formar els nuclis de població d'Ègara i, demés, que més tard integraren la ciutat romana, que foren en el començament molt rústega i endarrerida; i que uns tres segles després estava ja multiplicada la població per l'encontrada, a la vegada que havia tingut un relativament gran avenç en la seva manera d'ésser segons testimonïa el seu equipament; i completant l'anàlisi que hem fet amb el que es desprèn de l'inventari d'estacions d'època romana podem afegir-hi que la població cresqué majorment després, durant la influència del poble llatí,

eixamplant-se els poblats i multiplicant-se els llocs d'habitació. Reforcen la fixació de l'època d'origen dels dits poblats les dades que aporta la sitja mortuòria de can Bosch de què anem a parlar.

No passo, però, endavant, sense fer esment d'un resultat que amb els companys del Centre hem obtingut en les recerques en els diferents llocs i èpoques de què he parlat ara i que proporciona una dada força interessant per a l'arqueologia de la regió. Em refereixo a l'exploració de les coves funeràries de la riera de Salces.

Ofereixen, aquestes, un tipus funerari que no sabem tingui precedent, almenys explícit, en el nostre país, recordant —si bé amb major rusticitat—, les de les muntanyes de l'Etrúria d'època quelcom més reculada que les d'aquí.

Si bé des de petit en què havia vist jo aquestes coves —que es tenien per *Coves dels Moros*—, i les considerava més antigues i d'interès, fins a l'explorar-les no havia pensat en el seu veritable destí que deduirem amb tota facilitat a l'examinar-les, malgrat la manca d'objectes observada. Visitarem l'anomenada *columbària* en la qual s'hi dipositaven les olles o urnes amb les cendres dels morts en una època en què es practicava la cremació de cadàvers. També la de la riba del costat de can Nicolau amb els seus set forats o clots en quatre rengles a la paret que suposa un sentit de col·lectivitat; la de l'enribassat del davant o del costat de ca n'Ametller, amb les seves cambres, deixa entreveure una destinació familiar.

Mes ¿i a quina època corresponen? Una cosa insignificant, única que hi trobarem la primera vegada que les explorarem, ho resol: fou un trosset de test que correspon a la terrissa prima corrent en el temps de la conquesta dels romans i algun temps després i això coordina amb l'època en que per segona i darrera vegada s'estengué i practicà la cremació dels morts a aquesta part d'Europa, que fou en el segle anterior a J.C., i en part del següent. I aquesta deducció l'he acabada de refermar amb el concurs d'En Vicenç Renom, de Sabadell, a qui vaig mostrar temps enrera fotografies d'aquesta *columbària* i tot seguit va veure la semblança o paritat essencial amb un rengle de forats excavats en un marge alt a can Viver de la Serra (Sant Quirze del Vallès), dessota mateix de l'emplaçament d'una estació que qualificava d'ibèrica per la terrissa exclusiva de l'espècie prima lleugera de què he parlat amb repetició.

En una visita que amb companyia d'en Renom hi he fet i he pogut veure la paritat dita i fer-me càrrec de la indubtable afiliació de l'estació per la qualitat i per la tipologia de la terrissa. Això a la vegada i recíprocament comprova la data de la típica terrissa de referència que tan caracteritzada trobem en aquests voltants.

He dit que se'n desprèn de la nostra investigació una dada d'interès per a la regió, perquè a l'Institut d'Estudis Catalans, tenen en estudi un emplaçament de forats semblants en fileres superposades existents en un marge a Sores, a la ratlla d'Aragó i Catalunya, conegut per la gent per l'*Apotecària dels Moros*, i un altre més reduït de pocs forats existents a Montfalcó, a les Guilleries, que els havien comunicat per fotografia, i per la manca de troballes no podien posar en clar la seva època.

La sitja mortuòria, de sota can Bosch de Bassea, en el marge desmuntat de la carretera de Rubí, que hem escorcollat fa poc, ens ha proporcionat sis vasos sencers o que s'han pogut refer i varis fragments d'altres, de fangs de diferents procedències, però tots molt grollers i primitius fets a mà sense torns, que de primera vista tal vegada es datarien com d'època més reculada a la que corresponen; més la presència del ferro i d'altres conjectures, permeten fixar la data com a corresponent a començament de la segona època de l'edat del ferro o sia el període de La Tèrre I, doncs que comprèn dels 400 als 500 anys abans de J.C., doncs dels tipus dels vasos si bé rústegs o en fi, se'n troben en altres països en dita època. L'existència de la petxineta foradada per a penjoll dóna arcaisme a l'estació i conforma la cita d'en Bechelette sobre reminiscència de coses del neolític en aquestes èpoques del ferro.

Deu relacionar-se amb aquesta estació, la presència de terrissa grollera de tradició prehistòrica en l'estació de les Planes de can Bosch, davant d'aquesta, a l'altra part de la riera, de què hem parlat i també la de la terrissa negra antiga en el poblat també proper de les fàbriques d'en Vinyals; i això porta a pensar si l'estació de què és manifestació aquest enterrament i altres estacions que pogué haver-hi per aquells llocs foren les que donaren origen als esmentats poblat i estació i al poblat de can Jofresa igualment proper i també d'època ibèrica genuïna. Perquè sens dubte que l'estació aquesta de can Bosch, degué correspondre o a pobladors indígenes que servaven la rusticitat i tradicions passades o a pobladors endarrerits del poble iber, tal vegada recent establerts aquí i poc després d'estendre's els íbers per terres hispàniques, si com ara s'admet no compta la invasió d'aquest poble a l'igual que la del celta tanta antiguitat com es creia, tenint-se ara per ligur la població que en la primera edat del ferro ocupà el nostre país que l'invadí procedent del migdia de la Galia i abans del Nord d'Itàlia.

Als moradors d'aquí d'origen ligur correspon la necròpolis de can Misser, en el lloc conegut per Olivera i Figuera, de la que se'n poden estudiar una cinquentena de vasos gràcies a la diligència del senyor Barata qui en recollí sis de sencers a l'obrir-se la carretera d'Olesa i a les excavacions que fa un any hi practicà l'Institut d'Estudis Catalans, en les que hi vaig contribuir quelcom, havent-se'n perdut un centenar quan es féu dita carretera.

Encara que dits vasos són fets sense torn, indiquen alguna major perfecció que en la terrissa de can Bosch, amb tot i la seva major antiguitat. La seva forma i el seu objecte els data sens dubte en l'època d'Hallstatt o primera del ferro, essent mostra clara d'aquesta civilització vinguda de l'Europa Central, que s'anà estenent cap a l'occident i migdia d'Europa, i pot precisar-se més encara corresponen al primer període de l'Hallstatt com afirma En Bosch i Gimpera per l'estudi comparatiu de diverses troballes d'urnes cineràries de dita època que s'han fet ja a Catalunya, quin període correspon ací entre els anys 650 i 850 abans de la nostra era. Jo hi afegiria, no obstant, que la vora arrebossada enfora dels vasos més tancats, segons En Bechelette i la major obertura d'altres comparables als del Planell del Ger, com el darrerament recollit per En Renom i el

Rnd. Escolapi P. Rimblas, els fa presumir de les darreries de l'Hallstatt I; potser hi hagi en el conjunt una gradació en la seva data corresponent a una llarga durada de la necròpolis.

També corresponen a l'Hallstatt les urnes cineràries trobades a can Roqueta, no lluny de la Salut (Sabadell), i que figuren en el Museu de la veïna ciutat, si bé corresponen al segon període de dita època, com diu En Bosch i Gimpera, i denuncia són tipus més moderns. Prova aquesta estació la seguida existència de pobladors en la nostra comarca en aquell temps.

En aquestes èpoques correspondrà per la significació de la seva primitiva escultura i segons les darreres descobertes, la pedra d'Olesa que es guarda en dita vila i de que se n'han ocupat En Bofarull que la fa íbera, i En Puig i Cadafalch.

No em proposo fer-ne aquí major disquisició, sinó consignar la indicació feta a fi de completar un quadre dels rastres dels pobladors primitius de la nostra terra.

De les edats del bronze i del coure, no en tenim manifestacions avui conegudes a l'encontrada, que se'ns dubte se'n trobaran, doncs no degué quedar aquest terror formant un oasi despoblat.

Al neolític o segona edat de pedra, la de la pedra pulimentada, hem de saltar per a completar el quadre que establirem.

A can Barba, terme de Terrassa, junt a la partió amb can Figueres i al marge de migdia de la carretera de Sabadell, descobrí En Renom testos grollers, que motivaren una excavació i recerca i quina qualitat, factura i motius ornamentals permeten considerar indubtablement com a neolítics o almenys eneolítics o sigui del trànsit al bronze.

A can Canals, prop de Sant Quirze, es trobaren més destrals de pedra polida que figuren en el Museu de Sabadell.

També se n'han trobat en aquesta localitat i pobles veïns. Podem esmentar en concret les quatre que obren en el Museu Municipal, de les quals, pel seu tipus, una trobada en un camp de can Palet de la Quadra correspon al segon període dels quatre en què generalment es divideix l'edat segona de la pedra; una altra, trobada a la barriada de la riera, junt a l'antic camí d'Olesa, sembla correspondre al segon, i les dues, una trobada en aquesta ciutat i l'altra a l'Obac, al quart període. Puc esmentar-ne una altra que he tingut a les mans, de tipus igual a la primera de què he parlat trobada a Matadepera.

En Josep Colominas, de l'Institut d'Estudis Catalans, anys endarrera, en una lleugera excavació en una esquerra que forma boca de cova del cingle més alt de Sant Llorenç, trobà terrissa grollera que cregué ésser de tipus neolític.

Aquestes són les dades positives que tenim de la major antiguitat de l'existència de l'home en la nostra encontrada, que tenint en compte que la fi del neolític es fixa amb algun fonament cap el 2.500 abans de J.C. i que se li atribueix una llarga durada, no serà aventurat suposar que donen a la presència coneguda de pobladors en el nostre terror una antiguitat de 5 a 6.000 anys.

No obstant, fóra anormal que trobant-se l'home a Catalunya i en llocs no lluny d'aquí com a Capellades, en els darrers períodes del Neolític, en ple quaternari almenys,

segons les troballes fetes fins avui, no hagués petjat la nostra encontrada. Tal vegada no tardarem en esbrinar-ho; projectes tenim a tal objecte que ja coneixen alguns companys del Centre.

APÈNDIX

Període prehistòric

- Sitja mortuòria de can Bosc.
- Destrals neolítics de can Canals.
- Estació neolítica de can Barba.
- Sepultures de can Roqueta.
- Destral de can Palet de la Quadra.
- Destral del forn de Curt (junt al camí d'Olesa).
- Destral de l'Obac.
- Destral de Matadepera.
- Terrissa neolítica de Sant Llorenç.
- Terrissa del Roc Blanc.
- Olles, via ferrocarril (a ?).
- Estació i mola, prop de l'Olivera i Figuera.
- Necròpolis hallstàtica, a can Misser.
- Pedra d'Olesa.

Període ibèric

- Columbaris de la Riera de Salces.
- Columnari i estació de can Viver de la Serra.
- Estació de prop del trencall de la carretera de Castellbisbal.
- Estació i terrissa de l'extrem superior de "Pagueras".
- Estació i forn ibèric de can Vinyals, de Sant Quirze.
- Estació ibèrica de més avall de can Vinyals.
- Estació de Castellar.
- Estació de la Batzuca.
- Estació de can Colomer.
- Estació d'abans de ca n'Amat, d'Ullastrell.

Període iberoromà

- Poblat de Rubricata.
- Estació i sepultura de les Planes de can Bosch.
- Poblat de les Hortes de la Fàbrica Vinyals (Aiguacuit).
- Poblat de can Jofresa.
- Estació de can Casablanques, abans de can Cunillé.
- Estació de can Barba i can Figueres.

- Estació de can Viver, via ferrocarril.
- Estació de la serra de can Llobateres, a can Figueres.
- Poblat d'Arrahona.
- Poblat de Sant Pere.
- Sepultures de can Bugunyà.
- Estació terrisseria de can Poal.

Període romà

- Tegula de ca n'Oliveró.
- Sepultures de can Costa de Castellbisbal.
- Estació peça de la casa vella de can Canyadell.
- Estació del turó de l'Estret de Mossèn Pere.
- Estació de les Martines.
- Estació de can Roig.
- Estació de la Creu de Conill.
- Estació de la Roureda de can Bosch.
- Estació de les Carbonelles.
- Estació i sepultures de ca n'Anglada.
- Estació serra de can Palet de la Quadra.
- Estació serra de ponent de can Palet.
- Estació de Santa Margarida.
- Estació de can Feu.
- Dolim i eines de ...?
- Estació de can Casablanques, de Sant Quirze.
- Estació de can Conillé.
- Estació de la serra dels Vellots.
- Estació de la Rugada.
- Estació de la Riereta.
- Sepul. ? de ca n'Arnella i Sales.
- Sepultures de ca n'Ustrell.
- Estacions de can Bonvilà.
- Terrissa de la Simanya Xica.
- Estela, Vinya Maurí, de la Plaça de les Bruixes.
- Làpida de ca n'Oriol, de Rubí.
- Sepulcre, làpida i altres restes de can Xercavins/Castanyer ?
- Sepulcres de can Campanyà.
- Dolia de can Moragas.
- Darrera carrer de Montserrat.
- Sepulcres hort Germanin.
- Monedes i restes a cal Julià (Marinel·lo), del carrer de Sant Antoni.

- Joies, antefixes, marbre, a cal Montset i Guardiola, del carrer St. Antoni.
- Dolia a can Tusell.
- Estació can Cardús.
- Estació via ferrocarril, prop vinya Parceret.
- Estació vinya Fontanals.
- Estació Aymerigas.
- Estació Maurina.
- Estació Vinya Còdol.
- Estació i sepulcres de més avall.
- Estació baixada de la Qüestió.
- Poblat i sepultures de Taudell.
- Sepultura del torrent de Sant Miquel.
- Sepultura de la Planassa, de Viladecavalls.
- Sepultura de la serra de can Trullàs.
- Sepultura del Pla del Guilera.
- Estació de can Cabassa.
- Estació de can Colomines.
- Sepultures de ca n'Aurell.
- Estació i sepultures del turó de can Rodó, d'Ullastrell.
- Sepultures de la vinya del Tayet de ca n'Ametller.
- Sepultures de la casa de ca n'Ametller.

Període romano-cristià

- Sepultures a ca n'Amat.
- Sepultures del turó de can Prats, d'Ullastrell.
- Sepultures de can Puig.
- Sepultures de ca n'Oliveró.
- Sepultura de can Sanahuja, vinya de les Xates.

Total període prehistòric	14
Total període ibèric	10
Total període iberoromà	12
Total període romà	53
Total període romà-cristià	<u>5</u>
Total referències	94

ALGUNES PLANTES INTERESSANTS DEL TERME DE VILADECAVALLS

Per Àngel M. HERNÁNDEZ i CARDONA

Malgrat la seva proximitat a Terrassa i els seus indubtables valors naturals i paisatgístics, el terme de Viladecavalls és actualment poc freqüentat pels excursionistes terrassencs. Sí que ho fou, en canvi, durant els primers anys de vida del Centre Excursionista de Terrassa, com es pot comprovar fullejant els primers números de l'*Arxiu*, on apareixen molts articles referents a Viladecavalls i moltes ressenyes d'excursions fetes a la zona.

El terme de Viladecavalls, d'uns 20 quilòmetres quadrats, presenta zones d'una gran bellesa i d'un gran interès ecològic: la Serra de Sant Lluís de Rístol (també coneguda com a Serra del Ros i com a Serra de Coll Cardús), les rieres de Gaià i de Sant Jaume, i diversos serrats i torrents. Dissortadament ha patit als darrers anys un fort impacte ambiental: el creixement desmesurat de les zones industrials i urbanístiques, la ubicació propera de l'abocador de Coll Cardús i la construcció de l'autopista Terrassa-Manresa. I encara plana damunt la zona l'amenaça del Quart Cinturó.

L'estudi botànic de Viladecavalls, que he fet durant els darrers anys, encara ha proporcionat grates sorpreses florístiques, com les que a continuació es comenten.

Entre els pteridòfits (plantes sense flors, com els equisets i les falgueres), cal destacar la cua de cavall grossa (*Equisetum telmateia*), freqüent als vorals més humits de la riera de Gaià; la falguera comuna (*Pteridium aquilinum*), que es troba a les rieres de Gaià i de Sant Jaume, i a la Font del Roser; la falzia roja (*Asplenium trichomanes*), existent al Torrent de Can Margarit; i la falzia blanca (*Asplenium ruta-muraria*), registrada al vessant sud de la Serra de Sant Lluís de Rístol.

Entre les gimnospermes esmentaré la pinassa (*Pinus nigra*), present a la part alta de la Serra de Sant Lluís de Rístol; i el ginebre (*Juniperus communis*), que es troba al Collet del Ros, aprofitant-se de les condicions climàtiques de l'indret (uns 600 metres d'altitud i boires freqüents).

Dels arbres aclamidis (amb flors sense pètals), destacaré el salze blanc (*Salix alba*), freqüent a la riera de Gaià i no tant a la de Sant Jaume; la sarga (*S. elaeagnos*), al contrari, és més comuna a la riera de Sant Jaume que a la de Gaià; el gatell (*S. atrocine-rea*), freqüent a les rieres de Gaià i de Sant Jaume, i presencial en fondalades i fonts, com la Font de Can Bayona; el pollancre canescent (*Populus canescens*), descobert al Torrent de la Torre, prop de la Font del Roure, i que no havia estat citat mai de la província de Barcelona; el trèmol (*P. tremula*), existent al Torrent de Can Margarit, la troballa del qual suposa un important descobriment biogeogràfic; l'avellaner (*Corylus avellana*), amb un exemplar molt gros a la Font del Frare; el roure martinenc (*Quercus humi-*

lis), amb exemplars centenaris com els de Can Sanahuja, els de la Font de Can Bayona i el de la Font del Roure; i finalment l'om (*Ulmus minor*), relativament freqüent: Can Margarit, rieres de Gaià i de Sant Jaume, Font del Roure, etc., i que s'està recuperant de la grafiosi (cal deturar la insidiosa campanya duta contra aquests arbres per part d'alguns «experts» d'entitats públiques).

Un arbust de la família de les santalàcies forma part de la flòrula de Viladecavalls: el ginestó (*Osyris alba*), vist a Can Sanahuja, Carena del Pèlach, sobre la Font del Frare, etc.; i una herba, la pistolòquia (*Aristolochia pistolochia*), de la propera família de les aristoloquiàcies, també, encara que circumscrita al solell de la Serra de Sant Lluís de Rístol. A les raflesiàcies, una família emparentada amb les dues anteriors, pertany el fratret d'estepa (*Cytinus ruber*), que abunda prop dels antics forns de calç de Can Buxeres o d'en Riscal.

De les ranunculàcies esmentarem el ranuncle de codina (*Ranunculus gramineus*), que embelleix amb les seves flors grogues els rocams calcaris de Can Ros i de la Miranda. L'única lauràcia del continent europeu, el llorer (*Laurus nobilis*), forma un bosquet a Can Margarit, un autèntic vestigi de laurisilva. Entre les papaveràcies, cal fer menció del cascall marí (*Glaucium flavum*), que és abundant, malgrat la llunyania del mar, a la riera de Sant Jaume i tram final de la riera de Gaià.

Pertanyen a les crassulàcies els barretets (*Umbilicus rupestris*), anotats del Torrent de Can Margarit, i el bàlsam (*Sedum telephium subsp. maximum*), que es fa sobre el pinjolenc de l'antiga Estació d'Olesa.

Són rosàcies la serverola (*Agrimonia eupatoria*), registrada del Pont Gran, del Torrent del Frare, de la Font del Roure i de la Font de Can Bayona, i el server (*Sorbus domestica*), amb exemplars formosos a la Font del Roser i a Can Margarit.

De la família de les lleguminoses o papilionàcies, són destacables la pesolera borda (*Lathyrus latifolius*), observada a Can Margarit i a la Font de Can Margarit; el melgó d'escudelles (*Medicago scutellata*), descobert a Can Sanahuja; la botja d'aigua (*Dorycnium rectum*), que es fa a les rieres de Gaià i de Sant Jaume; i les mamelles de vaca (*Anthyllis tetraphylla*), que creixen a la Carena del Pèlach i sobre el Coll de les Parentes.

L'auró negre (*Acer monspessulanum*), de la família de les aceràcies, és un arbre que viu al Cap del Ros i a la Miranda. Company seu i més abundant a les parts altes de la Serra de Sant Lluís de Rístol és el boix (*Buxus sempervirens*), de la família de les buxàcies.

Com a raresa biogeogràfica s'ha de qualificar el til·ler de fulla gran (*Tilia platyphyllos*, tiliàcies) existent a la Font del Roser. També és localment rar, però no tant, el lloret (*Daphne laureola*, timeleàcies), present al Collet del Ros, però que davalla fins a la Font de Can Margarit. Una herba raríssima a la plana del Vallès és l'orval (*Hypericum androsaemum*, gutíferes), present al Torrent Fosc, subsidiari de la riera de Gaià, i al Torrent de Can Margarit.

El sanguinyol (*Cornus sanguinea*) és una cornàcia arbustiva que sovinteja les ribes de les rieres de Gaià i de Sant Jaume.

Una umbel·lífera força interessant i poc citada a Catalunya és el síson (*Sison amomum*), que he trobat al torrents de Can Margarit i de Sant Martí. Encara ofereix més interès el palo-santo de l'espècie *Diospyros lotus*, un arbre de la família de les diospiràcies de procedència asiàtica occidental o central, però cultivat a Europa de molt antic i ara desplaçat pel caquier; en queden exemplars a diversos indrets riberencs de les rieres de Sant Jaume i de Gaià. També és interessant la masera (*Vincetoxicum hirundinaria* subsp. *intermedium*), una asclepiadàcia amb fama de contraverí, que creix a la part solella de la Serra de Sant Lluís de Rístol.

De labiades destacaré el salvió blener (*Phlomis lychnitis*), freqüent al vessant meridional de la Serra de Sant Lluís de Rístol: Can Ros, Roca del Pi, etc.; la tarongina (*Melissa officinalis*), vista a l'aiguabarreig de les rieres de Gaià i Sant Jaume, al Torrent de Sant Martí i prop de la Font de Can Margarit; el tomanyí (*Lavandula stoechas*), anotat de l'antiga Estació d'Olesa i del nord de Can Corbera; i la sàlvia de camp (*Salvia lavandulifolia*), existent a Can Margarit.

És curiosa l'existència d'una solanàcia exòtica (de l'Àsia oriental): l'estrimoni ferotge (*Datura ferox*), que vaig detectar a Can Cabassa.

A les fissures de les roques del vessant sud de la Serra de Sant Lluís de Rístol es fa la linària de Cadevall (*Chaenorhinum origanifolium* subsp. *cadevallii*), una planta endèmica del nord-est de la Península Ibèrica.

La linària de Cadevall, una planta endèmica.

De la família de les compostes cal assenyalar la ínula blanca (*Inula helenioides*), observada al Turó de les Parentes; el te de roca (*Jasonia saxatilis*), freqüent al vessant solell de la Serra de Sant Lluís de Rístol; la pota de cavall (*Tussilago farfara*), una planta més aviat pirinenca que no és pas rara a les parts més fredes de la riera de Gaià; i el seneci lívid (*Senecio lividus*), observat al Torrent de Can Margarit.

Entre les gramínies podríem indicar com a més interessants la poa de fulla estreta (*Poa angustifolia*), de Can Ros; el ripoll blavís (*Piptatherum paradoxum*), que creix a la Pedrera d'en Purull; l'andròpogon (*Andropogon distachyos*), vist a l'Estació d'Olesa; i l'heteròpogon (*Heteropogon contortus*), observat al Turó de Santa Coloma.

La sarriassa (*Arum italicum*, aràcies) es fa en raconades de la riera de Gaià. En aquest rieral, en el Torrent del Frare i en la Font del Roser prospera la càrex pèndula (*Carex pendula*).

De la família de les orquídies esmentaré l'orquídia abortiva (*Limodorum abortivum*), vista a la Font de Can Margarit i el Forn d'en Riscal; els homenets (*Aceras antropophorum*), observats a la riera de Sant Jaume, sota el viaducte de l'autopista; la flor d'abella (*Ophrys apifera*), present a Can Sanahuja; i la bàrlia (*Barlia robertiana*), de la qual hi havia una colònia a Can Sanahuja, que fou malmenada per la gran tala de començaments de 1998 i la plantació de mimoses de la tardor de 1999.

SNOWDON¹

Per Ferran LOZANO i FERRER

De fet, a gairebé ningú no se li acudeix d'anar-se'n a les illes britàniques per pujar muntanyes... Com si no en tinguéssim a casa nostra! Però és que quan ho has tastat i li vas trobant el gust, t'adones que és una experiència que enganxa.

D'altra banda, sempre fa il·lusió de pujar el cim més alt d'un país, encara que a l'hora de la veritat resulti que amb prou feines tregui el nas un miler de metres per sobre del mar. De totes maneres, ja se sap que la grandesa de les muntanyes —igual que passa amb les persones— no s'ha de mesurar per la seva altura.

En aquesta ocasió, el motiu del nostre viatge era l'Yr Wyddfa, punt culminant de tot el País de Gal·les i d'Anglaterra, i els seus impressionants 3.560 peus d'altitud (molt més impressionants, certament, que la traducció a 1.085 unitats bàsiques del nostre sistema mètric decimal).

I, posats a traduir, aclarirem que *Yr Wyddfa* en gal·lès vol venir a dir una cosa així com “el gran munt de pedres”, o potser “la gran pila de rocs”, amb la qual cosa constatem que les antigues tribus celtes no eren gaire triomfalistes en les seves denominacions. En anglès, en canvi, ja és tota una altra cosa: *Snowdon*, que és com si en diguéssim “el gran cim nevat”, té un aire clarament més prestigiós. Deu ser per això que és com se'l coneix a gairebé tot el món.

Per situar la cosa, direm que la muntanya en qüestió ocupa el centre del parc nacional de Snowdònia, a Gal·les del Nord, escassament a 15 milles —per continuar amb la terminologia vernacla— de la costa, una mica despenjada de la serralada Càmbrica, que caracteritza el país i el diferencia de la veïna Anglaterra.

Tampoc no voldria desmitificar la meritòria i esforçada ascensió a l'Snowdon, però em crec en l'obligació d'advertir el sofert excursionista amant de les emocions més fortes que, quan arribi a dalt la carena, pari compte de no ser envestit per una de les centenàries màquines del tren de cremallera que esbufeguen costa amunt des de la petita població de Llanberis, al peu de la muntanya. Precisament, un dels camins més populars de pujada al cim segueix tota la carena al costat de la via.

Com que aquesta opció no ens fa gaire gràcia, decidim començar l'excursió des de l'aparcament del coll de Pen-Y-Pass, a 356 m d'altitud, que a més del trànsit dels trens ens estalvia uns quants metres de desnivell.

Només sortir de l'aparcament ja se'ns presenta un altre dilema: *the Miners' Track* o bé *the Pig* (de vegades també ho escriuen *Pyg*) *Track*? És clar, ja se sap que el nom no fa la cosa, però això d'anar per la ruta del Porc, tot i la simpatia que susciten aquests nobles paquiderms, fa un no sé què, i decidim enfilarnos per la pista dels Miners, que en

¹ Ascensió duta a terme el 16 d'agost de 1999 per Rosa Serret i Ferran Lozano

Pujant a la cresta de Crib Gogh. A baix, es veu el camí dels miners travessant el Llyn Llydaw.

aquest país és un ofici molt reputat. De fet tots dos camins transcorren paral·lels fins que es troben prop del llac de Llyn Glaslyn, al peu del coll de Blwch Glas.

Aviat constatem, però, que els miners no devien tenir gaire pressa per arribar a la feina, i quan portem mitja horeta caminant i fent voltes i ziga-zagues a ran de l'encisador Llyn Llydaw —a hores d'ara ja deveu haver endevinat que *Llyn* vol dir “llac” en gal·lès—, comprovem amb estupor que la gent que, sense cap mena d'escrúpol, se n'ha anat pel camí del Porc, és molt més amunt que nosaltres; ben bé unes dues-centes iardes, per dir-ho de forma que ens hi entenguem tots. En realitat, sempre he pensat que s'acostuma a subestimar la intel·ligència d'aquell sofert animal...

No ens hiensem, doncs, dues vegades i enfilem pel dret. Una altra sorpresa: el que, vist de lluny, semblaven uns prats xamosos ornamentats amb centenars d'ovelles bucòlicament disposades per tot el vessant de la muntanya, de més a prop resulta una torbera pantanosa on, si et descuides una mica, t'enfoneses en el fang fins més amunt dels turmells. Així doncs, saltant de pedra en pedra i emparrant-nos per les roques més dretes per evitar els aiguamolls, arribem per fi al camí del Porc: si ens mirem els peus comencem a veure-li el sentit, al nom!

Acabats d'arribar, ens topem de morros amb un grupet que, en un anglès amb marcat accent català —no podria precisar si de Manlleu o més aviat de Sant Pere de Torelló,

ens vénen a preguntar, més o menys, si van bé per anar a Sants. Els diem que sí, que endavant, que vagin seguint el camí dels porcs, que no té pèrdua. Nosaltres, però, en un darrer intent de recuperar la dignitat perduda, sobretot ara que ens han descobert uns compatriotes, prenem una decisió heroica: atacarem el cim per la cresta de Crib Gogh!

Així, doncs, amunt que s'ha dit. La pujada suau del començament aviat es converteix en una alegre grimpada que, en poca estona, els portarà al fil d'una cresta esmolada i molt àeria i espectacular, amb constants grimpades i desgrimpades. En alguns punts s'ha de passar a cavall, amb una cama a cada banda de l'aresta. De sobte, en un d'aquests passos més delicats, ens assalta el pànic: una boireta ridícula que pujava des del mar ens atrapa i comença a tronar i llampegar. Per sort, la tempesta no progressa, però la boira ja no ens deixarà fins al cim.

Un descens fins a arribar en un collet herbós i un altre tram de cresta, menys accidentat que el primer, ens porten a un cim secundari del massís. A partir d'aquí, ja baixem fins a una collada, molt més ampla, on conflueixen les rutes que havíem deixat abans d'emprendre la cresta i, a la nostra dreta, la via del cremallera, que té l'estació uns pocs metres més endavant, sota mateix del cim. Tot plegat, unes tres hores de pujada.

Des de dalt de tot es poden veure tres nacions: el País de Gal·les, naturalment, Anglaterra i, cap a l'est, les muntanyes de Wicklow, a la veïna Irlanda. Això sense comp-

Una de les velles màquines de vapor arribant al cim de l'Snowdon.

tar l'illa de Mann, que també es veu. O, almenys, això és el que diuen, perquè nosaltres amb prou feines abastem a veure'ns la punta del nas!

La tornada es pot fer per qualsevol dels itineraris comentats, però si el cos demana més cresta, també es pot acabar de fer la volta de la ferradura per l'anomenat Watkin Path fins al pont de Bethania, on es troba la carretera. Això, però, per anar bé, s'ha de fer amb dos cotxes, perquè queda una mica apartat de l'aparcament de sortida. Una altra bona opció pot ser de baixar pel Llanberis Path, per la banda del cremallera, fins al poble. Des d'allà hi ha un servei molt freqüent d'autobusos fins al Pen-Y-Pass. De fet, si es preveu fer aquesta travessa, potser val més deixar el cotxe al poble i sortir amb l'autobús. I de passada t'estalvies l'atracament del guardià del pàrquing!

CITA D'UNA NOVA FORMA DE *POLYPODIUM CAMBRICUM*

Per Joaquim PÉREZ*

FENT UNA MICA D'HISTÒRIA

Aquesta troballa, i la seva localització, nova per la flora de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac, fou casual i fortuïta. Era el mes de març de 1998 i, mentre observava i passejava —com cada dissabte— pel Parc de Sant Llorenç, cercant líquens i altres vegetals, vaig trobar-me una falguera que em va despertar la curiositat, ja que amb la Secció de Ciències feia relativament poc que havíem fet un treball de falgueres, que posteriorment es publicà a l'Arxiu del Centre Excursionista i del qual es va fer una exposició al Centre Cultural de la Caixa de Terrassa.

* Membre de la Secció de Ciències Naturals.

Aquesta criptògama era diferent pel que fa al color i a la forma de les pinnes de les falgueres conegudes. Això em va portar a fer-ne un petit seguiment per a la identificació, cosa que em va induir a una sèrie de dubtes: si era estèril, si era un híbrid, etc.

A primer cop d'ull, em va semblar un *Polypodium*, però tenia uns lòbuls a les pinnes que no eren, per a mi, normals. D'aquesta manera vaig començar a buscar informació sobre aquesta forma de falguera, sense trobar cap resposta clara.

RECERCA

Creix d'un rizoma, des d'octubre fins a finals de maig, per passar a assecar-se durant l'estiu. A la tardor torna a rebrotar i comença de nou al seu cicle, sent així una planta anual. No s'observen sorus a les pinnes; la fronda fa uns 25 cm de llarg d'un verd clar, amb un pecíol, fosc a la base, tan llarg com la fronda. Té 9 parells de pinnes, però aquestes són lobulades i quasi arriben al nervi principal. És això el que la fa diferent.

L'orientació és de nord-est, a una alçada de 900 m aproximadament. Creix sobre un sòl de terra i conglomerat —crec que és format bàsicament per substrat calcari—. Posteriorment he trobat dos peus més separats per un parell de metres l'un de l'altre.

Durant aquest parell d'anys, he intentat informar-me en algun centre de reconegut prestigi sense rebre informació d'aquesta falguera.

Per causes de motivació personal, em vaig adreçar al conservador de l'Herbari de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona, Sr. Josep Vicens, que en rebre la meua sol·licitud d'identificació, em va demanar que li fes arribar una mostra d'aquesta falguera, i em va constatar que: es tracta d'una forma aberrant de *Polypodium cambricum*, que apareix molt esporàdica, sols coneguda fins ara a Mallorca (Bonafé, *Flora de Mallorca*. 1980?), i al Cap de Creus (Franquesa, *El paisatge vegetal de la península del Cap de Creus*, 1995). Ell recorda una fotografia d'un exemplar d'aquesta planta en aquesta tesi. Em remarca que les pinnes lobulades li donen un aspecte d'híbrid d'*Asplenium* —la Teresa Franquesa la identificà com un híbrid de *P. australe* x *Asplenium onopteris*—. Però Saez (Acta Geobot. Barc. 44:69, 1997) la corregí i considerà que és una planta de *P. cambricum*, de creixement anormal. No són explicats els motius, però menciona que:

1r A part de la divisió de les pinnes, no hi ha més caràcters intermedis.

2n Els híbrids intergenèrics són molt rars en falgueres, en canvi els interespecífics són corrents.

I com que creu que la planta és força interessant la vol conservar a l'Herbari de la Facultat de Farmàcia.

L'origen o conseqüència d'aquesta aberració no està definit si és per causa genètica o per alguna altra transformació.

La criptògama *Polypodium cambricum* és freqüent dintre del Parc de Sant Llorenç del Munt, però amb aquesta forma es pot considerar rara i molt interessant.

La planta *Polypodium cambricum* és coneguda amb el nom vulgar d'herba pigotera, en les dues subespècies *serrulatum* i *vulgare*.

Haig d'agrair des d'aquesta finestra que em dona l'Arxiu del Centre la col·laboració del Sr. Josep Vicens, per la seva tasca d'identificació i informació.

A PERE ANGLADA I DOMINGO, TOT OFERINT-LI LES NOSTRES EXCUSES...

Per Manuel PLANCHAT i VILLACAMPA

De tant en tant se'ns escapa algun lamentable descuit. En aquest cas es negligí, a l'hora d'esbrinar i confeccionar la llista dels que havien estat presidents i vice-presidents del Centre, feliçment vivents, als quals la Junta Directiva de l'entitat es proposava retre homenatge.

Foren vint-i-dos els convocats i presents en l'acte esmentat, doncs bé, n'hi mancava un, en Pere Anglada i Domingo amb domicili actual a Barcelona, i de temporada a Mura. Fou vice-president del Centre en el període comprès entre desembre del 1936 i març del 1937, data en la qual s'incorporà a les milícies alpines, adscrites a l'exèrcit fidel a la República.

Remenant papers, que diem en el llenguatge parlat, aparegueren indicis que apunraven a l'existència d'en Pere Anglada; posats a la feina s'aconseguí la seva localització amb posterioritat al 28 de novembre del 1998, data de celebració d'aquell homenatge.

S'imposava un acte de reparació i, així, el dia 15 de juliol del 1999, el president del Centre, Àngel Casanovas, acompanyat dels vice-presidents Julià Fossas i Joan Llobet, es traslladaren a Mura a l'objecte de fer lliurament a l'esmentat senyor, de l'enssenya dedicada als ex-vicepresidents. Al mateix temps se li lliuraren quelques còpies de documentació relacionada amb activitats desenvolupades per l'homenatjat, en el transcurs del seu pas pel Centre.

Per la data esmentada més amunt, s'havia convocat, precisament a Mura, una reunió de la vegueria del Vallès, constituïda dins de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. Això comportà que la celebració prevista dins l'estricta intimitat, a iniciativa d'en Gabriel Marquès del C.E. de Mura i per voluntat de tots, s'integrés en un parèntesi, com un apartat més d'entre els que figuraven en les tasques del dia.

Mentre el nostre president en breu parlament lliurava l'enssenya de plata a en Pere Anglada, el cap de vegueria Josep Barberà i en Francesc Guillamon, vice-president de la FEEC, enaltiren de manera concisa el significat i la transcendència que suposava la recompensa oferta a l'home que, amb el seu suport i dedicació, aportà bona part de la seva existència a major profit del món excursionista i de la natura. Cal fer avinent que exercí, també, una important tasca des del Centre Excursionista de Catalunya, entitat a la qual s'afilià en la represa, després de la guerra civil, per haver fixat la seva residència a Barcelona.

L'homenatjat que enguany ha complert 88 anys, al qual acompanyaven la seva esposa, filla i néts, en breus mots agrai l'atenció de què havia estat objecte.

Un moment de l'acte d'ofertament de l'ensena d'argent del C.E.T.
a l'ex-vicepresident Pere Anglada i Domingo.

Foto: Gabriel Marquès.

CRÒNICA

ACTES CELEBRATS

— Dissabte 3 de juliol: *CONCERT DE FESTA MAJOR* presentat per la nostra Coral Bitayna i un conjunt instrumental, a la casa Museu Alegre de Sagrera a dos quarts de vuit del vespre. Desglossamnet en tres parts: música sudamericana, musical americà i la Suite Coral de A. Lloyd Weber.

— Dimarts 6 de juliol: *PERSONATGES D'AHIR I D'AVUI I BREU RECORREGUT PER LA GALERIA DE TERRASSENS IL·LUSTRES*. Conferència a càrrec del nostre consoci Sr. Francesc Palet i Setó.

— Dijous 8 de juliol: *TORCA CASTIL (-1.028 M) MASSÍS CENTRAL DELS PICS D'EUROPA (ASTÚRIES)*. Conferència càrrec dels espeleòlegs Srs. Enrique Ogando i Javier Luzarreta. Presentació d'un audiovisual de les exploracions efectuades durant els anys 1995 al 1998. Programació per commemorar el 30è aniversari de la S.I.S.

— Divendres 8 d'octubre: *ELS CÀTARS*. Conferència a càrrec del Sr. Xavier Capella i Arades (conjuntament amb l'Ateneu Terrassenc).

— Divendres 15 d'octubre: *PROJECCIÓ DE DIAPOSITIVES DEL GR-92*: lliurament de records als qui assistiren a la caminada.

— Dimecres 20 d'octubre: *PREVENCIÓ I MEDICINA DE MUNTANYA*. Inauguració i presentació del curs a càrrec de la Sra. Rosa M. Miró i Palechà (psicòloga) que parlà d'*ASPECTES PSICOLÒGICS EN LA PRÀCTICA DE LES ACTIVITATS DE MUNTANYA*.

— Dissabte 23 d'octubre: *PROJECCIÓ DE DIAPOSITIVES DEL 51è CAMPAMENT SOCIAL D'ALTA MUNTANYA* a l'Ailefroide.

— Dimecres 27 d'octubre: *PREVENCIÓ I MEDICINA DE MUNTANYA*. Nova sessió a càrrec de la Sra. Maria Neus Borràs i Ferran (metgessa), que ens explicà: *L'ENTORN EN LES ACTIVITATS DE MUNTANYA*.

— Dimecres 3 de novembre: *LESIONS TRAUMÀTIQUES EN LA PRÀCTICA DELS ESPORTS DE MUNTANYA*, a càrrec de la Sra. Àngels Sanjuan i Castillo, traumatòloga de l'Hospital Taulí, de Sabadell. Ferides i hemorràgies, fractures, esguinços i luxacions. Immobilitzacions i tractament. Vacunació antitetànica.

— Dimecres 10 de novembre: *LESIONS PER AGENTS TÈRMICS*, a càrrec del Sr. Emili Tomàs i Oriol (alpinista) membre de "Mountain Wilderness". Congelacions i cremades produïdes pel fred i la calor. Insolacions i cop de calor. Prevenció. Protecció solar.

— Dijous 11 de novembre: *ANAPURNA EST, 25 ANYS DESPRÉS. PRESENTACIÓ DE L'EXPEDICIÓ MUZTAGH ATA'01*. El Sr. Manuel Martín, membre d'aquesta primera expedició, presentà un audiovisual d'aquesta gesta, commemorativa dels 25 anys del primer vuit mil de l'Estat.

Presentació de la propera expedició per l'agost del 2001 de l'ascensió del Muztagh Ata a càrrec de set membres del Centre i altres cinc del Grup de Muntanya de l'Associació Esportiva d'Ullastrell.

— Divendres 12 de novembre: *HELDER CAMARA*. L'home i el seu pensament, a càrrec del pare Genís Samper, escolapi (conjuntament amb l'Ateneu Terrassenc).

— Dimecres 17 de novembre: *ANGIOLOGIA*, a càrrec del Sr. Xavier Beltran i Ramon (cirurgià vascular) de l'Hospital del Sagrat Cor. Prevenció de problemes circulatoris a les extremitats inferiors. Els esports de muntanya com a profilaxis i tractament de la patologia vascular. Cura dels peus.

— Dijous 9 de desembre: *SEGONA DUATLÓ D'ALTA MUNTANYA DE CATALUNYA*. Projectió de diapositives d'aquesta edició de la prova de muntanya.

— Divendres 10 de desembre: *LLUÍS COMPANYS, ENTRE EL MITE I L'OBLIT*, a càrrec del Sr. Agustí Barrera, historiador (conjuntament amb l'Ateneu Terrassenc).

— Dijous 16 de desembre: *COVA URBANA DE TARRAGONA*, els Srs. Antoni Cabeza i Josep Lluís Almiñana, de la SIE de Tarragona, van presentar un audiovisual sobre la interessant descoberta feta l'any 1997 al bell mig de la ciutat de Tarragona.

— Divendres 17 de desembre: *IMATGES GENERALS DEL PERÚ*. Projectió de diapositives a càrrec de quinze consocis del Centre, que viatjaren durant el passat estiu a Perú i Colòmbia.

— Diumenge 26 de desembre: *XXXI CONCERT DE NADAL*, concert a càrrec de la Coral Bitayna del Centre dirigida pel Sr. Miquel Garcia-Clapé i lectura de poemes de Joaquim Folguera i Poal, poeta, de recent inclusió del seu nom en el nomenclàtor dels carrers de la nostra ciutat. Lectura a càrrec dels nostre consoci Sr. Francesc Palet i Setó.

ACTES SOCIALS

SANT BERNAT DE MENTHON

La inclemència del temps no fou obstacle perquè un bon estol de companys ens apleguéssim al cenobi de la Mola, a l'objecte de celebrar l'annual festivitat del nostre patró.

Enguany la data (11 de juny) ha coincidit amb el diumenge de Pentecosta, circumstància que aprofità el nostre bon amic i sacerdot Joaquim Garrit per adreçar-nos una homilia plena de sentit en la qual destacà l'enllaç existent entre l'entesa entre els homes i els valors espirituals que infonen la pràctica del muntanyisme.

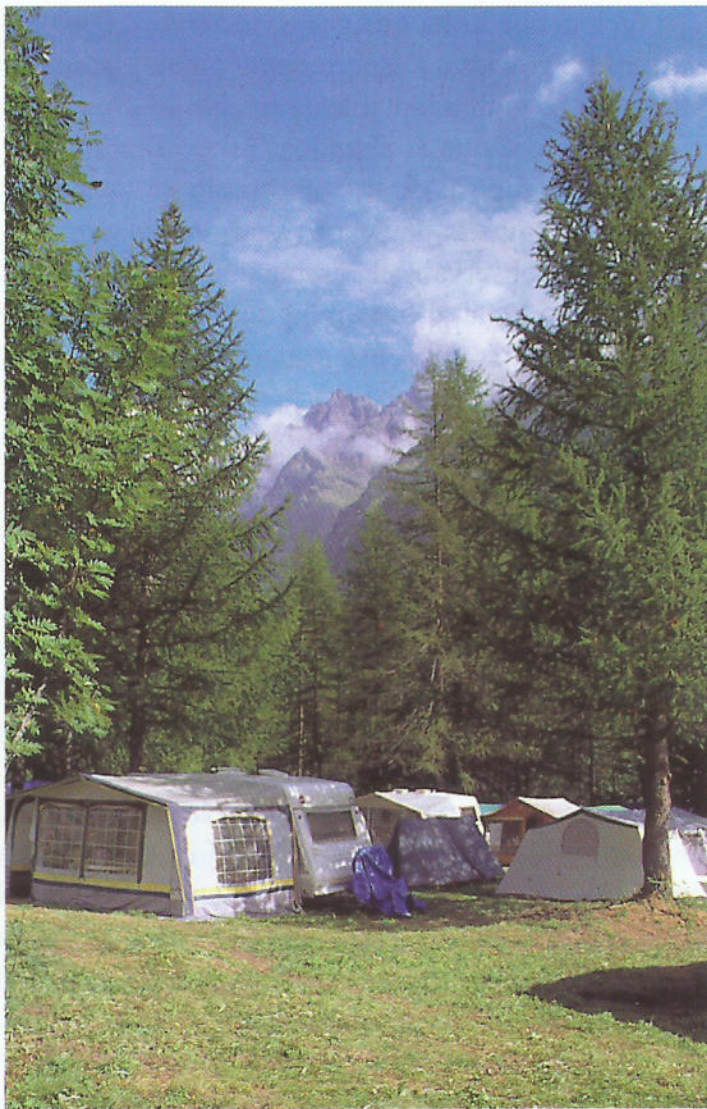
Les condicions meteorològiques ens privaren de recórrer, en processó, el redós del monestir, així com de la ja tradicional escalada col·lectiva a la cova del Drac i del dinar de germanor a l'aire lliure.

51è CAMPAMENT SOCIAL D'ALTA MUNTANYA

Els organitzadors del campament,enguany, ho han passat ben malament. De bon principi, quan ja ho tenien tot arranjat per anar a Bun, a la vall d'Estaing, a la regió d'Aquitània, i després d'eliminar problemes que havien anat sorgint, com per exemple la filtració d'aigües residuals, la recollida de les deixalles, etc., de sobte reben notícies de l'Ajuntament del citat municipi de part del senyor alcalde denegant el permís per a la instal·lació del nostre campament, degut, segons diu, a l'escassetat d'aigua que pateix el poble.

I ens preguntem: a ple Pirineu Francès, escassetat d'aigua? No ens acaba de convèncer, però res a fer. A corre-cuita, han hagut de buscar un altre lloc adient i, han decidit repetir els Alps, concretament a Ailefroide, al parc dels Écrins, on ja vam fer estada l'any 1995.

Entre el divendres dia 30 i dissabte dia 31 de juliol anem sortint tots de Terrassa bo i fent via cap als Alps. Perpignan, Narbona, Montpellier, Nimes, Aix-en-Provence. A mida que ens hi anem acostant, l'ambient és més fresc, la qual cosa agraïm en patir força calor a casa nostra. Conti-

Campament. Foto: Joan Llobet.

nuem cap a Sisteron, Gap, i després de travessar el llac de Serre-Ponçon, que rep les aigües de la Durance, arribem a Embrun. Som a les portes dels grans Alps Dauphinois, després de més o menys unes vuit hores d'autopista i carretera. A la dreta hi ha el Parc Regional de Queyràs, d'influència meridional, amples vertents, i més humanitzat que el Parc Nacional dels Écrins, que es troba a l'esquerra, poc accessible, sobretot a l'hivern, amb grans altituds, glaceres i profundes valls.

Quan ja fosqueja tot plovisquejant, anem arribant al càmping semisalvatge d'Ailefroide, a 1716 m. d'altitud. És tan espaiós que més d'una família hem hagut de donar unes quantes voltes abans de trobar el lloc destinat al C.E.T. tot i que estava indicat a l'entrada. Però ens ha anat bé, perquè ens hem fet càrrec de seguida del lloc on passarem aquestes vacances. Els organitzadors ens ensenyen tot l'espai que tenim destinat i cadascú escull el tros més adient a les seves necessitats.

Veiem que hi ha tres grups de serveis, que ens semblen més aviat escassos, però tot es resoldrà gràcies a l'esperit que tenim els excursionistes, que —entre moltes altres qualitats— som molt adaptables a qualsevol circumstància.

L'aigua, sí que és abundosa i més d'un i una el primer dia, no calculant bé el temps que triga un dipòsit de w.c. en omplir-se, quan més entretingut podia estar, quedava de cop i volta amb els peus xops i un bon ensurt.

De fet, observant el campament hom s'adona de la gran diversitat de l'ésser humà. Hi ha qui en l'edat d'or i amb gran entusiasme estrena una gran, còmoda i pràctica caravana al costat de qui sense organitzar-se apareix amb una tenda escassa i poc preparada pel fred i la pluja gairebé diària a l'alta muntanya. Un cop instal·lats i quan podem aixecar la vista de terra, quedem bocabadats per la grandiositat i alçària de les muntanyes del nostre entorn, la bellesa del bosc, l'airositat i esveltesa dels Alerços, l'espantant i sorprenent vegetació. És tot tan verd i gemat! Hi ha flors per tot arreu, quin ambient tan primaveral i som a l'estiu! Els abundosos gerds fan les delícies de xics i grans i ens tenen estones ben entretinguts.

De fet, tot l'entorn, promet que passarem unes bones vacances ja que és un lloc molt adient per a tothom. Des d'aquí mateix es poden fer escalades, vies ferrates, cims, passejades, excursions interrefugis, visites turístiques, etc. Ho aprofitarem tot. Hi ha qui va anar a Suïssa, altres a Milà, etc.

El jovent no perd passada, i a la zona que hi ha entre els pobles de La Berarde i Les Deux Alps han escalat la Meije i Les Agneaux; els més agosarats, però, en cordada de tres s'han atrevit i assolit la famosa Aiguille Dibona, d'elegància i finura extraordinària. Els granetals Alps són de bona qualitat per a fer-hi escalades. Joves i no tan joves que no han volgut ser menys han fet les vies ferrates de les gorges de la Durance, les Vingneaux, le Tournoi i el Viso.

Els caminadors tampoc s'han quedat enrera i han anat a la gelera Negra, on han pogut veure, a part del paissatge "chardons" d'espina blanca, flor força decorativa, al coll de les Grangettes, passant pel llac de l'Eychaude al límit oriental del parc, amb una

vista meravellosa, la muntanya dels Agneaux, el pic de Jean Gouthier, el pic de Pavéous, el pic de la Dormillouse, el Dôme de Monêtierre, la Crête de les Grangettes, etc. A la vall Étroite s'ha visitat el famós Llac Vert, de magnífiques tonalitats turqueses. Per altra banda també s'ha pujat al Mont Thabor, de 3.178 m, al cim del qual hi ha una petita capella (on un grup de joves francesos resen devotament), punt final del via crucis ben senyalat amb les seves respectives creus que ens marquen tot el camí. Aquí hi ha forces "chardons bleu", que és la flor reina dels Alps, planta vivaç que es troba als alts prats buscant l'ombra dels arbres.

Vall de la Clarée. Al fons, el Mont Thabor. Foto: Joan Llobet.

Aquesta vall, per naturalesa pertany a Itàlia, però els francesos a la fi de la Segona Guerra Mundial se la van fer seva dient que Itàlia la va cedir a França a fi de damnificar-la pels danys de la guerra. Recordeu el tractat dels Pirineus, en que Richelieu no va parar fins aconseguir el Rosselló aprofitant la malentesa entre catalans i Felip IV.

Una bona colla han fet el Pelvoux, el Dôme dels Écrins i els més experts la barra dels Écrins, de 4.102 m i de molta dificultat. També es va fer el Viso. Per a alguns la pujada al Dôme ha estat el seu primer "4.000" i al vespre després de sopar ho vam celebrar convidant amb pa torrat i allioli, cava i vi. Hi ha hagut qui anant al Roche Faurio, aprofitant un petit accident, ha gaudit d'una visió a ull d'helicòpter de tota la zona.

Per sort el dia de l'eclipsi solar a la "Marie" de Lauzet regalaven les ulleres adequades per veure'l, i uns quants han anat a la "Crête de la Côte Plaine", davant de la Meije. Ha estat un espectacle prou interessant i la llum particular d'aquest esdeveniment ha fet que els ramats d'ovelles, vaques i cavalls que pasturaven baixessin a abeurar-se creient que era l'hora baixa.

Hi ha llocs amb marmotes acostumades al turisme que tenen el seu cau arran de camins i no fan cas dels fruits secs que els donem però sí dels pastissos de pa de pesic amb xocolata. Llavors, dretes, ens agafen les mans per arribar-hi millor. Ha estat una trobada deliciosa, tant per a elles com per a nosaltres. Al "pré" de Madam Cala n'hi ha una que enfilada dalt d'una roca fa uns crits espantosos a fi de cridar l'atenció del públic. Realment les turístiques són simpatiquíssimes; altra cosa són les salvatges que, tímides i porugues, sols de lluny deixen sentir els seus característics xiulets.

En general els pobles estan ben cuidats. Alguns, com Mizoën, tenen la denominació de "fleurits" i realment fan honor al nom: les cases i els carrers i tot l'entorn estan plens de flors molt ben cuidades. Fa bo de veure-ho.

La Festa Major ha resultat molt lluïda. Els jocs, els castells, el foc de camp... ha estat tot molt ben recreat i divertit amb molta xerinola. El dinar ha estat molt bo i tot-hom ha quedat molt satisfet.

Agraïm la professionalitat dels cuiners i el seu equip i la seva gran amabilitat amb tots nosaltres. Han estat atents i pacients a les necessitats de cadascú.

Des d'aquestes ratlles volem fer arribar el nostre reconeixement als organitzadors del campament del Centre Excursionista que han treballat altruísticament a fi de que els socis d'aquesta entitat poguessin tenir unes vacances adients a les seves aficions excursionistes.

Ció de la Torre

LXVIII DIADA DE GERMANOR I XV MARXA POPULAR

El dia 3 d'octubre, i per segon any consecutiu, es van celebrar conjuntament la Diada de Germanor i la Marxa Popular.

L'èxit va sorprendre a tots, doncs van ser més de 500 persones les que hi van assistir. La Marxa va tenir un recorregut pels contorns de Vacarisses i Rellinars. Es sortí del camp de futbol cap a Cal Forner, Av. de Vacarisses, la Farinera, camí de Sanana, masia de Sanana, masia de l'Alzina, camí de Can Còdol, font de Carlets, les Boades, els Casalots, fonts de Rellinars i arribada al camp de futbol. Total 17 Km.

Total d'inscrits:	326
Total de sortits:	321
Total d'arribats:	320
Temps promig de la marxa:	4 h. i 17 minuts
Trofeu a la regularitat:	<i>Esteve Palet i Sílvia González</i>

Participant masculí de més edat: *Sebastià Ferrer (77anys)*

Participant femení de més edat: *Anna Fitó (75 anys)*

Participant masculí de menys edat: *Joan Alcaraz (3 anys)*

Participant femení de menys edat: *Vinyet Esteban (8 anys)*

Agraïm a les persones que han fet possible aquesta Marxa: marcadors, controladors i personal d'avituallament, i al nostre consoci Francesc Bruguera per la gentilesa que va tenir amb els participants quan la Marxa va passar per la masia Sanana.

Mentre arribaven els marxaires, la cobla LA PRINCIPAL DE TERRASSA interpretava diferents sardanes i es van fer diverses rotllanes. Una bona olor venia de l'altre cantó del camp: els cuiners donaven els darrers tocs a dues formidables paelles de 220 racions cadascuna. Després del cafè i la corresponent tertúlia el grup de música tradicional LA CARRAU ens va fer ballar fins ben tard. Amb "l'Hora dels Adéus" ens vam acomiadar d'aquesta entranyable diada. Fins l'any que ve!

DINAR DE GERMANOR I ACTE D'HOMENATGE

El dia 27 de novembre ens vam reunir en un conegut restaurant local, on van ser objecte d'un homenatge els socis que complien enguany els 25 i 50 anys d'associats a la nostra entitat.

Després del dinar es va fer el lliurament de les medalles commemoratives.

Medalles d'or (50 anys)

Vancells Calvet, Frederic
Arch Casanovas, Josep
Font Santacana, Joan
Ferrer Feniz, Mario
Soriguera Soriguera, Elies
Ferrer Masanes, Antoni
Pons Maeso, Josep
Capella Armengol, Ramon

Medalles d'argent (25 anys)

Samper Roca, Jaume	Martí Centellas, Pilar
Dulcet Genaro, Josep	Indurain Rubí, Jenar
Vidal Sanahuja, Ramon	Galofre Vives, Mercè
Font Ramells, Antoni	Colomé Garde, M. Mercè
Hernández Carné, Ferran	Badiella Aguilera, Jordi
Giménez Molina, Miquel	Escofet Prat, Jaume
Banqué Loscos, Antònia	Soler Fortuny, Carles
Codina Cardona, Neus	Salmerón Planas, Antoni
Comeras Vilalta, Albert	Rosaura Raich, Jaume
Vives Noguera, Manuel	Badiella Noguera, Xavier
Bosch Orus, J. Miquel	Badiella Noguera, Eduard
Cantón Garrido, Eusebi	Buixadós Estany, Jaume
Martínez Ros, Josep	

BENVINGUDA AL NOU MIL·LENNI

Conforme s'anuncià en el programa de desembre, tingué lloc al nostre local, la celebració de la vetllada de comiat de l'any 1999 i d'entrada al 2000.

Una cinquantena de socis del Centre, s'aplegaren a redós del saló d'actes degudament abillat per a l'ocasió, compartint en franca amistat i companyia els moments espe-

ciala que vénen determinats per l'any que s'exhaureix i el que obre els ulls amb esperança a la nova singladura que ens espera, curulla d'incertituds.

Encara que en un ambient diferent de l'habitual, resulta agradable que una colla de companys es retrobin; aquesta vegada, però, a recer del sostre sota el qual es genera la vida interna de l'entitat i amb l'objectiu de celebrar un acte que, si bé s'aparta de la nostra fita específica, queda inclòs en el dia a dia d'una societat exigent que, ens agradi o no, és una realitat tangible de la qual resulta molt difícil fer-se escàpol.

Hi hagué oferta de ballables per a tots els gustos, des del vals al més modern "dance", passant pel tango. Fins que l'esgotament i la son acabaren amb la resistència dels més agosarats marxadors de la casa, als quals en aquesta ocasió la sortida del sol no els atrapà precisament al cim de La Mola.

Així, doncs, sense estridències i amb el to amè i auster que caracteritza la nostra manera de ser, tingué lloc un acte més, en l'organització del qual s'implicà un bon estol de companys que es multiplicaren a l'hora de servir i atendre els assistents. Cal felicitar-los i pregar-los que perseverin en la seva bona voluntat en l'oferta de lleure per als nostres associats.

NOTICIARI DIVERS

TROBADA EN MEMÒRIA DELS EXCURSIONISTES MORTS DURANT L'ANY

El 14 de novembre, al santuari de la Mare de Déu de l'Argimont, a Riudarenes (La Selva), es va celebrar l'annual Trobada en Memòria dels Excursioniste morts en el transcurs de l'any. Un grup del nostre Centre hi va participar.

DISTINCIÓ AL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'entitat degana va rebre a fi d'any la *MEDALLA COMMEMORATIVA DEL 50è ANIVERSARI DE LA UNESCO* (Organització de les Nacions Unides per l'Educació, la Ciència i la Cultura). Aquest reconeixement internacional diu molt en pro dels postulats que professem en comú i de l'enaltiment de l'excursionisme i de Catalunya. La nostra felicitació ben explícita al Centre Excursionista de Catalunya.

L'ASSOCIACIONISME CULTURAL I RECREATIU DURANT LA RESTAURACIÓ (1875-1931)

El Centre d'Estudis Històrics de Terrassa va organitzar i presentar a l'entorn d'aquest enunciat una exposició exhibida al vestíbul de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, des del 2 de desembre fins a mitjans de gener.

La nostra entitat hi va participar fent una cessió de publicacions pròpies, trofeus i fotografies.

També vam prendre part en una taula rodona, juntament amb altres associacions locals, en la que el nostre president Sr. Àngel Casanovas va exposar uns detallats comentaris sobre els inicis fundacionals del Centre. L'impuls inicial, els motius, els homes, el sentiment científic de l'època derivat més tard vers el camp esportiu... Les publicacions: el nostre portaveu ARXIU i d'altres llibres d'interès històric. I tot, amarat d'un profund amor a la ciutat i al país.

24 DE DESEMBRE: MISSA DEL GALL A LA MOLA

La nit de Nadal, a la Mola de Sant Llorenç del Munt, vam poder comptar com en anys anteriors amb mossèn Joaquim Garrit i Rigol, el qual va oficiar la missa de mitja nit.

Nombrosos assistents i la col·laboració de la nostra coral Bitayna van enaltir tan entrançable acte.

No hi van faltar les restolines com a final.

Ens plau mencionar també la gentilesa del Sr. Jeroni Font i Casals, que va oferir-nos un gravat al boix de la seva autoria. La seva reproducció tipogràfica va exornar el recordatori de la Missa del Gall i la nadala de la nostra entitat.

XXVI MARXA DE MUNTANYENCs VETERANS

Anualment se celebra la Marxa Excursionista de Veterans a comarques disperses de la geografia peninsular.

La convocatòria d'aquest any (la XXVI) ha estat a les altures verdes i suaus prop de la ciutat asturiana de Gijón, pels dies 10 i 11 d'octubre.

El nostre Centre sempre hi ha participat amb un número més o menys considerable d'associats. Últimament s'han anat incrementant els integrants a aquesta prova i des d'uns quants anys a aquesta part ja es feia el desplaçament amb autocar, si bé es feia el llarg recorregut el temps just d'anada i tornada.

Si tenim en compte que en un viatge de molts quilòmetres el cost de l'autocar varia poc que es faci en un parell de dies o que es perllongui una setmana, en aquesta ocasió es va organitzar fer una estada de 4 dies a Cantàbria i 4 dies a Astúries i aprofitar per fer unes visites turístiques a les poblacions més remarcables pels seus atractius d'ambdues regions.

1r dia. Sortida de Terrassa - Visita del Museu Guggenheim de Bilbao - Castro Urdiales - Assentament a l'Hotel El Pomar a Novales (Cantàbria).

2n dia. Matí: Santander - El Sardinero - Península La Magdalena. *Tarda:* Visita al Parc de fauna de Cabárceno.

3r dia. Matí: Potes - Fuente De i telefèric als Pics d'Europa (1.800 m). *Tarda:* Monestir de Santo Toribio de Liébana.

4t dia. Matí: Santoñana - Límpias - Santuari de la Bien Aparecida. *Tarda:* Santillana del Mar - Comillas - Palau i Caprici de Gaudí.

5è dia. Trasllat de Cantàbria a Astúries (Gijón). *Matí:* Santuari de Covadonga (llacs de la Ercina i Enol). *Tarda:* Ribadesella - Gijón.

6è dia: Matí: Cabo Peñas - Salinas - Cudillero. *Tarda:* Parc arqueològic i natural de Campa Torres. *Nit:* Sopar de Benvinguda als participants a la Marxa de Veterans.

7è dia. Matí: XXVI Marxa Excursionista de Veterans. *Tarda:* Visita a la ciutat de Gijón.

8è dia. Matí: Oviedo - Santa María de Naranco - San Miguel de Lillo. *Tarda:* Parc Natural de Somiedo, en un dia ennuvolat i plujós.

9è dia: Retorn a Terrassa - Visita superficial a Burgos.

Ha resultat una sortida molt agradable i profitosa tant per la companyia dels 52 participants, com per l'exhaustiu programa de visites i per l'excel·lent tracte i cordialitat dels dos hotels que ens van hostatjar.

No tots els participants al viatge turístic van concórrer a la Marxa de Veterans, però sí la majoria. Així mateix van prendre part a la Marxa molts altres consocis que encara estan en actiu en les seves professions i van fer el desplaçament a Astúries en mitjans de locomoció propis.

Als amants de la natura sempre ens resulta agradable i profitós conèixer altres paratges on es practica l'activitat muntanyenca, i que si no fos aprofitant aquesta avinentesa no seria pas possible.

A veure si per properes convocatòries tindrem l'oportunitat de retrobar-nos uns companys tan agradables i serà possible organitzar altres sortides ben profitoses.

Antoni Garriga i Rius

NECROLÒGIQUES

RAMON CABEZA i SABATER

El 31 d'octubre morí als 92 anys el nostre consoci en Ramon Cabeza.

Des de ben jove havia militat a les fileres de l'excursionisme. Les seves sortides dominicals a peu per la muntanya no tenen fi ni compte. També junt amb la família i més tard utilitzant el cotxe resseguint Catalunya i tota la Península.

En la seva adolescència el sabem vinculat al moviment esperantista.

En els inicis del Club Natació Terrassa, s'integrà en el Club i en fou un assidu practicant.

Fou membre destacat del Casino del Comerç, on ostentà diversos càrrecs directius: bibliotecari, organitzador d'excursions, jugador i component de la secció d'Escacs i durant molts anys va tenir cura de compaginar el Butlletí d'aquella entitat.

Els anys cinquanta exercí la Direcció i com a mestre de la Sucursal de l'Acadèmia Cots a la nostra ciutat. Molts alumnes seus, en serveixen un grat record.

Les seves col·laboracions literàries en el nostre portaveu ARXIU, passen de la vintena. Totes molt interessants i comprenen un període molt dilatat de més de seixanta anys: des de l'any 1928 fins al 1990.

El seu exemple ha marcat profundament els seus fills i néts, tots ells bons esportistes i defensors del medi natural.

Expressem el nostre condol a la seva esposa, la Sra. Rosita Alegre, filles Josefina i Maria, gendres, néts i família.

BIBLIOTECA

OBRES INGRESSADES PER DONATIU:

- *Art Català*. Domènech Albert. Edita: Generalitat de Catalunya.
- *Premis Calassanç de la ciutat de Terrassa*. Diversos autors. Edita: Escoles Pies de Terrassa. 1999.
- *Un diumenge a Claren i altres narracions*. Sarsanedes Jordi. Edita: Abadia de Montserrat. 1981.
- *Els primers 20 anys d'Ajuntament Democràtic a Terrassa*. Societat Municipal de Comunicació. Edita: TVT video. 1999.
- *Línies de política Juvenil*. Consell Nacional Joventut Catalunya. Edita: Parlament Catalunya. 1999.
- *Terrassa, Patrimoni Industrial*. Ferran Domènech i Peregrina N. Edita: Ajuntament de Terrassa. 1999.
- *43a Festa de la Poesia*. Diversos autors: Associació de Poetes Terrassencs. Edita: Associació de Poetes Terrassencs. 1999.
- *100 Anys de Creu Roja a Terrassa*. Jaume Valls (Coordinador). Edita: Ajuntament de Terrassa. 1999.
- *El somriure robat*. Joan Armangué Viladoms. Edita: Abadia de Montserrat. 1992.
- *A toc de pito i altres coses*. Jacint Morera. Edita: Fundació Torre del Palau. 1999.

- *Art Curs d'Iniciació a la Fotografia de la natura, Centre Excursionista de Terrassa, Secció Fotografia.* Francesc Muntada. Edita: CET. 1999.
- *L'Amistat Cirerada 1999 Can Homs.* Diversos autors (donatiu del Sr. Manel Planchat). Edita: Lito-Sefa Fabrés. 1999.
- *L'Amistat-Cirerada.* Autors diversos. 1999.
- Agraïment: en el darrer full mensual informaven de la donació per part d'un dels autors (Sr. Planchat), d'un exemplar d'aquest llibre sobre l'Amistat, editat amb motiu de la celebració de la Cirerada 1999 a la Masia de Can Homs. Avui, ens plau agrair públicament una nova donació d'un altre volum, per part del Sr. Valentí Fabrés, editor de l'obra.
- *Art Medieval.* Una col·lecció del Museu de Terrassa. Diversos autors. Edita: Ajuntament de Terrassa. 1999.
- *Pla Estratègic de Rubí.* Una opció de futur. Diversos autors de l'Associació del Pla Estratègic de Rubí. Edita: Octaedro.
- *1r i 3r Curs de Fotografia de Natura.* Francesc Muntada. Edita: Secció de Ciències Naturals. 1996 i 1999.
- *Obra Poètica.* Antoni Almirall i Ginestà. 1994.
- *L'Illa de Saturn.* Xesc Barceló i Eduard Cortés. Edita: Pòrtic. 1991.
- *Escolta vent.* Enric Soler i Raspall. Edita: L'Aixernador. 1996.
- *Senders dera Val d'Aran.* Jordi Embodas i altres. Edita: Conselh Generau dera Val d'Aran i Catalana de Senderisme. 1999.
- *Parque Natural-Las Lagunas de Ruidera.* Edita: Castilla la Mancha. 1998. Video.
- *Parque Natural de Cabañeros.* Edita: Castilla la Mancha. 1998. Video
- *Unim forces per curar la diabetis-Marató TV3.* Edita: Fundació la Marató TV3. 1998.
- *La Seu d'Urgell-Coll de la Teixera-La Seu d'Urgell.* GR-7. FEEC. 1980.
- *Guia de recursos culturals del Parc Natural de St. Llorenç del Munt.* Edita: Diputació de Barcelona. 1998.
- *Siurana de Prades. La terra i la gent.* Ramon Amigó i Anglès. Edita: R. Dalmau. 1998.
- *Socorrisme: Creu Roja a Catalunya.* Jordi Capilla i Tomàs. Edita: Pòrtic Salut. 1998.
- *Dos poetes a Nova York: Hart Crane i García Lorca.* Agustí Bartra. Edita: Ajuntament de Terrassa. 1998.
- *Informe de la campanya de vigilància i prevenció d'incendis.* Servei de Parcs Naturals. Edita: Diputació de Barcelona. 1997.
- *Carme Aliaga. Criteri d'art ciutat de Terrassa.* Ignasi Utset. Edita: Ajuntament de Terrassa. 1998.
- *Modilianum. Revista d'estudis del Moianès.* Jaume Clarà. Edita: Associació Cultural Modilianum. 1998.
- *Pirineos, Montaña y Luz.* Berot Marcellin. Edita: Publi-Action. 1987.
- *Costumari Català.* J. Amades. Edita: Salvat Editores. 1997. «El 9 Nou».
- *García Lorca asesinado: toda la verdad.* José Luis Vila Sant Juan. Edita: Editorial Planeta. 1975.
- *Guia de Catalunya Turístico Automovilita.* J. Ma. Armengou. Edita: Ediciones Telstar. 1973.
- *Casa sin amo.* Böll Heinrich. Edita: Seix Barral, S.A. 1971.
- *Mirall trencat.* Mercè Rodoreda. Edita: Edicions 62, S.A. 1983.
- *El Màrtir terrassenc P. Joan Font i Maduixer 1574-1616.* Salvador Cardús. Edita: Fundació Salvador V. i Casajuana. 1996.
- *Auditoria ambiental del Municipi de Terrassa.* Director: Sureda, Vicenç i Canals, Rosa M. Edita: Ajuntament de Terrassa. 1998.
- *Cinc Butlletins Informatius de Medicina i Socors en Muntanya.*
Des de març de 1995 a març de 1999.

Aquests butlletins estan basats en els cursos de Medicina i Socors en Muntanya que, sota la direcció de Pere Rodés i Xavier Beltran, són organitzats cada dos anys pel Centre Excursionista de Catalunya, El Club Excursionista de Gràcia i la Unió Excursionista de Catalunya de Barcelona.

Hi trobem informació de tots els cursos, trobades i congressos sobre Medicina Esportiva que s'organitzen arreu de tot l'Estat Espanyol.

Ens dona consells molt pràctics i entenedors arran dels possibles problemes de caire sanitari que ens podem trobar fent excursions.

OBRES INGRESSADES PER ADQUISICIÓ:

- *El Santuari Luni-Solar de la Pola*. Amador Rebullida Conesa. Edita: Editorial Egara. 1986.
- *Caminant per Catalunya: El Cadí, El Moixeró, El Pedraforca*. Antoni Aragón i altres. Edita: Editorial Proa. 1995.
- *Carte de Randonnées n.º 9 Montségur (Pyrénées Audoises)*. Mapa. Edita: Editions Rando. 1989.
- *Del Romà al Romànic*. Edita: Fundació Enciclopèdica Catalana. 1999.
- *A peu pel Baix Empordà-Bosch*. Jaume Cañet i altres. Edita: Consell Comarcal del Baix Empordà.
- *Guía práctica del Peregrino Camino de Santiago*. Millán Bravo Lozano. Edita: Everest. 1999.
- *Guia de la Catalunya Màgica*. Josep Guijarro. Edita: Martínez Roca, S.A. 1999.
- *Història Industrial de Terrassa*. Autors diversos. Edita: Diari de Terrassa. 1999.
- *Serra de Montsant (Guia itinerària i mapa)*. Rafael Ferré i Masip. Edita: Centre de Lectura de Reus. 1999.
- *A peu per Collserola*. Cecília Cardús. Edita: Patronat Metropolità del Parc de Collserola. 1998.
- *La Febre del cim*. Jon Krakauer. Edita: Empúries, S.A. 1998.
- *Espais Naturals de Menorca*. Cardona, Juaneda i de Pablo. Edita: Institut Menorquí d'Estudis. 1998.
- *Fotografias de la Naturaleza*. Oriol Alamany. Edita: Editorial Planeta, S.A. 1998.
- *Guies de Catalunya Romànica: I Ripollès, II Osona, III Alt i Baix Penedès, Garraf i Anoia*. Obra dirigida per: A. Pladevall. Edita: J. Giralt i Radigales. 1999.
- *Excursions pels voltants de la Garriga*. Josep Castells i Gironès. Edita: Centre Excursionista Garriguenc. 1998.
- *Indrets insòlits de Catalunya*. Sergi Ramis i d'altres. Edita: Sua Edizioak. 1998.
- *50 anys d'escalades 1941-1991*. Francesc Esquerda i Alsina. Edita: Club Excursionista de Gràcia. 1998.
- *Arxius del CET, del núm. 1 al núm. 19 corresponents als períodes compresos entre el 1911 i el 1915 i del 1919 al 1921*.
- *Pirineos-Ascensiones en mixto, nieve y hielo*. Francis Mousel. Edita: Desnivel.
- *El Montsant-Circuits i excursions per fer a peu*. Antoni Cabré Puig. Col·lecció: Azimut -2-. Edita: Cossetània.
- *Per la ruta 40*. Enric Soler i Raspall. Edita: La Magrana.
- *Els castells del Gaià*. Marina Miquel, Josep Santesmases i Dolors Saumell. Edita: Cossetània.
- *La ruta del Císter. A peu i amb BTT*. Poblet - Santes Creus - Vallbona de les Monges. Carme Anglès, Pep Cunillera, Enric Fonts i Montserrat Robusté, membres del Centre Excursionista "La Xiruca Foradada" del Pla de Santa Maria, Tarragona.

SECCIÓ DE CIÈNCIES NATURALS

ACTIVITATS

FEBRER

Projecció i col·loqui dels nous capítols de la sèrie "El planeta miraculós":

- La formació dels continents.
- Els boscos.
- La desaparició dels dinosaures.
- Les glaceres.

ABRIL

Dia 17. Sortida al Sot de les Cordes (Zona obaga del Montseny). Vam caminar per boscos de faig, alzines, pins, avets, brolla d'alçada, amb un dia fred i neu com si fos l'hivern.

MAIG

Projecció de vídeos sobre els Parcs de Cabañeros i Lagunas de Riudera, a la Manxa.

JUNY

Descoberta de la vegetació de la Riera de Caldes, el Vallès Occidental. Ens va acompanyar l'orquidòleg Salvador Cordero.

OCTUBRE-NOVEMBRE

Cicle de conferències.

1. *Aspectes psicològics en la pràctica de les activitats de muntanya.* A càrrec Rosa M. Miró, psicòloga.

2. *L'entorn en les activitats de muntanya.* A càrrec de Ma. Neus Borràs, metgessa.

3. *Lesions traumàtiques en la pràctica dels esports de muntanya.* A càrrec d'Àgels Sanjuán, traumatòloga.

4. *Lesions per agents tèrmics.* A càrrec d'Emili Tornà, alpinista.

5. *Angiologia.* A càrrec de Xavier Beltran, cirurgià vascular.

DESEMBRE

Sortida pre-nadalenca a la Serra de l'Obac, amb esmorzar a la Casa de la Pastora.

SECCIÓ D'ALTA MUNTANYA**2a DUATLÓ D'ALTA MUNTANYA DE CATALUNYA****CRÒNICA DE LA COMPETICIÓ**

El diumenge dia 17 d'octubre es va celebrar la 2a Edició de la Duatló d'Alta Muntanya de Catalunya, organitzada pels membres de la S.A.M. (Secció d'Alta Muntanya) del Centre Excursionista de Terrassa a la Vall de Núria, comarca del Ripollès. Tant la sortida com l'arribada es situaren al poble de Queralbs. Tot i que el llistó estava situat molt alt, ja que la passada edició va ser un èxit en tots els sentits, la cursa es va correspondre amb les expectatives creades, i per segon any consecutiu va aconseguir un èxit absolut. Sense perdre de vista mai el respecte per l'entorn i els excursionistes que es trobaven a la Vall aquest dia, els 336 corredors que van prendre la sortida (tot i que

estava previst tancar les inscripcions a 300 participants) pogueren gaudir d'una climatologia perfecta per al desenvolupament d'una cursa d'alta muntanya, ja que el sol que brillava en un cel de núvols alts no va aconseguir de fer pujar molt la temperatura del dia.

La sortida es donà a les 8 i deu del matí al poble de Queralbs (1.200 m). La prova constava de dues parts diferenciades: la part amb BTT i la part que es realitzava a peu. El primer tram anava de Queralbs fins a Fontalba, constava d'11 Km i mig i uns 900 m de desnivell de pujada, es va realitzar amb BTT. El segon tram va consistir en anar del Coll de Fontalba fins al cim del Puigmal, canviant la BTT per unes botes; va transcórrer per una pista forestal de 4 Km i mig i 813 metres de desnivell de pujada. En arribar al Puigmal, el tercer tram consistí en arribar a Núria, van ser 4 Km a peu amb un desnivell de baixada de 946 m. De Núria van arribar una altra vegada al Coll de Fontalba, uns 5 km a peu i sense pràcticament desnivell. I l'últim tram, de Fontalba a Queralbs, els corredors van tornar a agafar la BTT per tornar a cobrir els 11 Km i mig i els 900 m de desnivell, aquest cop de baixada.

La procedència dels corredors va ser de totes les comarques catalanes. Aquest any, però, no vam tenir corredors d'altres províncies, però sí d'Andorra. Continuem remarquant la barreja de participants quant a modalitats esportives: duatletes, triatletes, ciclistes, maratonians, alpinistes, excursionistes i també esquiadors. Després de la competició es va procedir, com l'any passat, a un dinar de cloenda, així com al repartiment de premis i sorteig de material, així com estades a la Vall de Núria. Es donaren trofeus als 6 primers classificats masculins i a les 3 primeres classificades femenines, als participants de més i menys edat (59 i 17 anys respectivament), a l'entitat amb més participants (C.E. Pure White) i a la pujada més ràpida al Puigmal (1h i 33 minuts). Es lliuraren premis en metàl·lic als 6 primers classificats masculins (50.000 / 35.000 / 25.000 / 15.000 / 10.000 / 5.000) i a les 3 primeres classificades femenines (35.000 / 25.000 / 15.000). També se'ls va obsequiar amb material de la casa North Face. S'obsequià tots els participants amb una samarreta identificativa de la cursa.

Els guanyadors van ser:

Categoria masculina:

1r - Berenguer Sabadell (CEC)	2h 43m 23s
2n - Agustí Roc (Roc-Xtrem)	2h 44m 38s
3r - Xavier Cadena (Lliure)	2h 51m 38s
4t - Joan Llordella (C.N. Cerdanyola)	2h 54m 38s
5è - Xavier Gazo (Probike)	3h 01m 02s
6è - Sebastià Catllà (Lliure)	3h 02m 00s

Categoria femenina:

1a - Anna Serra (UEC Horta)	3h 31m 22s
2a - Núria Picas (C. Exc. Comarca del Bages)	3h 35m 30s
3a - Sandra Rubio (Forfred)	3h 46m 54s

Tots els participants havien d'estar federats per la F.E.E.C. per tal de poder-hi prendre part, encara que per tots aquells que no la tenien se'ls va fer una assegurança a part. Cal destacar que s'obligava tots els inscrits a dur jaqueta paravent en el tram a peu i casc en el descens amb BTT —es realitzaren controls de pas per tal de comprovar el material—. Els duatletes comptaren amb avituallament líquid i sòlid durant tot el recorregut, així com servei de massatgistes a l'arribada. Tota la cursa transcorregué amb tota normalitat, llevat dels 4 accidents d'una certa importància, on calgué la col·laboració de l'helicòpter dels Bombers de la Generalitat de Catalunya en dos d'ells. Es van produir 17 abandonaments i tan sols 5 corredors van passar fora de temps pel control horari del cim del Puigmal.

Els organitzadors agraeixen el suport de totes aquelles entitats que han fet possible la realització d'aquesta segona Duatló d'Alta Muntanya de Catalunya: Ajuntament de Queralbs, Alberg Maristes La Farga, Consell Comarcal del Ripollès i Vall de Núria. Així mateix, agraeixen el suport de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), North Face, Caixa d'Estalvis de Terrassa i Isostar i dels col·laboradors de la prova. Davant l'èxit ja mencionat de la competició, la SAM del Centre Excursionista de Terrassa ha assegurat la continuïtat de la prova en propers anys, sense especificar si es realitzarà en el mateix o d'altres indrets dels Pirineus.

SECCIÓ D'EXCURSIONISME

ACTIVITATS

JULIOL

Diumenge dia 18. EXCURSIÓ A LA CERDANYA FRANCESA. El Pic de la Coma d'Or i el Puigpedrós de Lanós. Vocals: Enric Cortés i Joan Perich.

SETEMBRE

Dissabte dia 11. TRAVESSADA DEL CANIGÓ. Vocals: Enric Cortés i Joan Torras.

Dissabte dia 25 i diumenge dia 26. TRAVESSADA NÚRIA-CARANÇA-TOES. Vocals: Enric Cortés i Francesc Martínez.

NOVEMBRE

Diumenge dia 7. EXCURSIÓ A LA GARROTXA. Vocals: Jaume Busqueta i Antoni Luque.

DESEMBRE

Diumenge dia 26. SORTIDA DE SANT ESTEVE. Vocals: Joan Torras i Francesc Martínez.

PETITES TRAVESSADES FAMILIARS

SETEMBRE

Diumenge dia 26. INICI DEL CICLE 1999-2000. CAMINADA PEL RAMPEU DE LA SERRA DEL CADÍ (LXXIX). Del Quer Foradat a Estana. Vocals: Mercè Torras i Ramon Pitarch.

OCTUBRE

*Diumenge dia 24. PASSEJADA PER LA SUBCOMARCA DE LA VALL DE CAM-
PRODON (LXXX). De Camprodon a Camprodon. Vocal: Antoni Vicente.*

NOVEMBRE

*Diumenge dia 14. TRECANT ENTRE L'OSONA I LA GARROTXA (LXXXI).
Incurió a la Serra de la Grevolosa. Vocals: Manel Salvador i Neus Zamora.*

DESEMBRE

*Diumenge dia 19. TRADICIONAL SORTIDA DE LES NEULES (LXXXI) BIS. Del
Monestir de Montserrat a Collbató, per la cova del Salnitre. Vocals: Anna Fitó i Josep
M. Soler.*

ITINERARIS ROMÀNICS DEL VALLÈS OCCIDENTAL (2a ÈPOCA)

OCTUBRE

*Diumenge dia 31. Sortida (XVII). CASTELL DE CASTELLAR, SANT ESTEVE DE
CASTELLAR VELL, EMPLAÇAMENT DE SANT MARTÍ DE CAN MESSEGUER,
EMPLAÇAMENT DE LA TORRE DE SANT MARTÍ DE CAN MESSEGUER.*

NOVEMBRE

*Diumenge dia 28. Sortida (XVIII). CASTELL DE RIBATALLADA, CASTELL DE
LA MORERIA.*

DESEMBRE

*Diumenge dia 19. Sortida (XIX). SANT FELIU DEL RACÓ O DE VALRÀ, MARE
DE DÉU DE LES ARENES, SANT PERE DE MUR O DEL DALMAU.*

Vocal: Francesc J. Suárez

FARIGOLA KINDER

OCTUBRE

Diumenge dia 10. Sortida (XIII). MONTCAU I COVA SIMANYA.

NOVEMBRE

Diumenge dia 14. Sortida (XIV). SANT PERE SAMACA-CREU DE SABA.

Vocal: Francesc J. Suárez.

GRUP DE SENDERS

Diumenge dia 11 de juliol: "Camí dels Bons Homes" 3a etapa: BAGÀ - BELLVER DE CERDANYA (24.900 Km).

Dissabte i diumenge dies 4 i 5 de setembre: "Camí dels Bons Homes" 4a i 5a etapa: BELLVER DE CERDANYA - PORTA. (39.150 Km).

Divendres dia 15 d'octubre: PROJECCIÓ DE DIAPOSITIVES I LLIURAMENT DE RECORDS DEL GR-92. Presentació de la nova temporada.

Diumenge dia 24 d'octubre: "Camí dels Bons Homes" 6a etapa: PORTA - MERENÇ-DE-LAS-VALS.

Diumenge dia 31 d'octubre: "Grans Recordances" 1a etapa: CABACÉS - ULLDEMOLINS (26 Km).

Diumenge dia 14 de novembre: "Grans Recordances" 2a etapa: CTRA. N-420-PRAT DE COMTE (27Km).

Diumenge dia 28 de novembre: "Camí dels Bons Homes" 7a etapa: MERENÇ-DE-LAS-VALS - ORGEIS

Diumenge dia 12 de desembre: "Grans Recordances" 3a etapa: ULLDEMOLINS - ROJALS.

Donem les gràcies a: Antoni Luque, Neus Cañelles, Joan Torras, Francesc Martínez, José Picazo, Salvador Llobet, Julià Fossas.

SECCIÓ D'ESQUÍ

ACTIVITATS

JULIOL - AGOST - SETEMBRE

Com altres estius, gran part dels corredors de l'equip de competició van aprofitar l'estiu per anar a Tignes (Alps francesos) a fer estades d'una o dues setmanes, amb l'objectiu d'entrenar i preparar-se física i tècnicament. Aquestes estades estan organitzades conjuntament amb sKy Camp i és una bona manera de no perdre el contacte amb la neu,

ja que durant la temporada la durada d'entrenaments abans de la competició es fa molt curta. L'experiència, pels que ho han provat, és molt positiva, ja que a més de tenir la possibilitat de gaudir de la neu a ple estiu i de no perdre la forma, tenen el privilegi de poder observar entrenaments dels equips d'elit de països punters en aquest esport.

SETEMBRE

Els infantils iniciaren el programa d'entrenaments al C.A.R. (Centre d'Alt Rendiment de Sant Cugat), organitzats per la FCEH, en règim de caps de setmana. Valorem molt positivament l'assistència dels nostres corredors ja que és molt superior a la resta de clubs, i això és un indicador de la conscienciació dels nostres nanos pel que fa a la importància d'una bona preparació física abans i durant l'esquí.

OCTUBRE

Els esquiadors juvenils Alba Garcia Cascon, Judit Sala i Arnau Sallés van ser pre-seleccionats per la FCEH per incorporar-se al GARI (Grup d'Alt Rendiment Internacional). Es preparen al CAR i varen fer alguna estada a Tignes.

Estades a Altafulla i a Núria. Com a activitats de pre-temporada, es van fer dues estades, una a Altafulla a principis d'octubre i l'altra a Núria a finals d'octubre. Totes dues amb la finalitat de fer el seguiment de l'estat físic dels corredors i dur a terme el programa físic de pre-temporada. Dues preparadores d'INEF, conjuntament amb l'equip tècnic, en van ser els responsables.

NOVEMBRE

28a Festa de la Benvinguda de la neu. Com ja és tradició vam celebrar l'inici de temporada a la Torre del Palau. Aquesta vegada es va haver de compartir l'espai amb els "ocupes", però no hi van haver incidents, sinó al contrari. Com altres anys va fer molt de fred, però això no va impedir que l'assistència del públic fos nombrosa. Els interessats s'aglomeraren davant dels taulers de fotografies i dels taulells on podien observar les activitats que es fan al club i també van gaudir dels sorteigs que no van parar durant tot el vespre, i de la projecció de pel·lícules de les diferents modalitats d'esquí.

Participació al Cross dels Esquiadors que la Unió Excursionista de Sabadell organitzà als boscos de S. Julià d'Altura. Aquest any a més hi havia la possibilitat de participar a la duatló. Com cada any hi va haver una gran participació del C.E.T. en totes les categories i també ens vam endur força trofeus. Després de l'esforç dels participants no hi va faltar la tradicional botifarrada!

DESEMBRE

La nevada caiguda a finals de novembre va fer possible l'inici dels entrenaments de l'escola de precompetició, de l'equip de competició i de snowboard a l'estació de la Masella.

SECCIÓ D'INVESTIGACIONS SUBTERRÀNIES

SALVADOR VIVES I JORBA, SOCI D'HONOR DE LA S.I.S.

Aprofitant una sortida d'Espeleokinder els dies 25 i 26 de setembre a la casa de colònies Ridolaina, prop de Bellver de Cerdanya, i fent servir com excusa els cinquanta anys d'en Salvador, se li va fer un merescut homenatge i se'l nomenà Soci d'Honor de la S.I.S. Us explicarem com va anar tot.

A mesura que s'apropà el vespre, l'afluència de gent a la casa de colònies era cada cop més elevada i, de forma suposadament casual, a més del president de la S.I.S., Jaume Casanovas, i del Centre Excursionista, Àngel Casanovas, també vénen el Director del Parc de Sant Llorenç, Pau Pérez, certs veterans de la Secció i, fins i tot, l'Enric Prat, cofundador de la S.I.S. El nombre d'assistents és tal que se sobrepassa la capacitat de la casa de colònies i s'arribà quasi al centenar de persones. Hom no entén el perquè assisteix tanta gent si resulta que la cova que es visitarà l'endemà no és precisament de les més boniques i, a més, es força estreta. Bé, de fet, tothom sabia el perquè de tanta gent, menys l'interessat que es mostrava lleugerament desconcertat enmig de tanta aglomeració.

Acabat el sopar, els comensals es van dirigir a la sala de projeccions. Quan entrà el Salvador, el darrer, ho trobà tot a les fosques i sobtadament aparegué un gran pastís il·luminat amb bengales i la seva foto gravada amb xocolata. Llavors el Salvador va començar a veure clar de què anava tot. Rebé molts regals, entre ells una bonica auca dedicada a ell i dibuixada per l'artista Anna Clariana. També un calendari amb fotos d'espeleologia on a cada mes hi ha una fotografia que hi apareix el Salvador. Finalment, de mans del president del Centre rebé la placa on se'l nomenà Soci d'Honor de la S.I.S.

El perquè de l'homenatge a Salvador Vives i Jorba és molt clar. Aquí teniu un petit resum de la seva trajectòria i la tasca feta.

– President de la S.I.S. durant els anys 1973-74-75. Durant aquests anys la S.I.S. es va consolidar i augmentà notablement el seu pes dins el món espeleològic.

– Quan ja no va ser president, continuà a la Junta de la Secció durant uns quants anys, on també va ser monitor i director de diversos cursets, tant d'iniciació com de topografia.

– Des del 1972 al 1986 va ser Monitor i Instructor de l'Escola Catalana d'Espeleologia i responsable de Docència durant quatre anys.

– El 1976 i degut a la seva tasca va rebre la Medalla de Plata de la Federació Espanyola de Muntanya.

– El 1977 va ser Secretari General del 6è Simposium d'Espeleologia, de gran ressò i dedicat a la bioespeleologia.

Salvador Vives i Jorba, rebent de mans del president del C.E.T. Àngel Casanovas la distinció de Soci d'Honor de la S.I.S. Foto: Jordi Sebastià.

– Degut a la seva dedicació i constància i a la gran capacitat que té, el 1981 va ser elegit per unanimitat President de la Federació Catalana d'Espeleologia, reelegit dos anys després fins al 1986. Després en va ser vocal durant tres anys.

Això és un resum molt breu de la seva activitat, i no ens volem deixar que entre altres coses ha participat a simposiums i congressos d'Espeleologia, ha fet molts treballs, campanyes i exploracions i ha estat fins ara coordinador de la revista SIS. Fora de l'àmbit espeleològic cal dir que ha estat secretari de la Secció de Ciències del Centre.

Actualment continua en plena activitat —els que el coneixem bé prou sabem de la seva immensa capacitat i eficàcia en fer coses, i ben fetes—. És membre del Consell Consultiu del Parc de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac, vocal de publicacions del nostre Centre des de fa més de vint anys! i responsable, junt amb el Xavi Badiella, dels cicles Espeleokinder (sense oblidar que també és de la redacció del butlletí del Club Egara).

Per tot això i altres coses no mencionades, per la seva entrega en tot i pel seu bon companyerisme i tracte, el nomenament de Soci d'Honor és més que merescut. Hem d'estar molt satisfets de tenir-lo prop nostre. Gràcies, Salvador.

Francesc Palet i Eduard Badiella

30è ANIVERSARI DE LA SECCIÓ

Enguany es celebra el 30è aniversari de la S.I.S. Des de 1969, quan oficialment la Junta del Centre decidí donar llum verda als anhels de molts joves afeccionats a l'espeleologia, la nostra Secció, creiem, ha sabut fer una trajectòria coherent, amb entusiasme i dedicació, i amb treballs força importants. També ha aconseguit que les diverses generacions es puguin reunir tot sovint, sense cap mena de problemes. Ens agradaria que llegíssiu l'escrit que el president del Centre, Àngel Casanovas, va fer al programa que s'edità per aquesta efemèride.

Per començar les activitats commemoratives, el diumenge dia 13 de juny s'explorà la COVA D'EN SALVI (Collsacabra).

El dijous dia 8 de juliol, a la Sala d'Actes del C.E.T., es va fer un audiovisual, molt interessant, presentat pels espeleòlegs asturians Enrique Ogando i Javier Luzarreta, sobre la TORCA CASTIL, de -1.028 m, als Pics d'Europa.

El dissabte dia 10 de juliol es va fer el DINAR DE GERMANOR commemoratiu d'aquest trentè aniversari. El lloc fou la Casa de la Pastora, a l'Obac.

En el decurs del dinar es repartí el llibre "1989-1999, DEU ANYS MÉS DE LA S.I.S." on es recull l'activitat duta a terme durant aquests darrers deu anys i és la continuació de l'anterior llibre dels primers vint anys.

El dia 11 de juliol, junt amb els Espeleokinders, s'anà a la cova marina de CALA ROIG, al Baix Empordà.

Per acabar, volem reproduir el tros final del Convit que el president del Centre va fer al programa d'aquest aniversari:

"...estic esperançat perquè l'impuls dels seus iniciadors encara perdura i té la suficient inèrcia per durar molts anys

Pastís d'Aniversari. Foto: Paulina Ballbè.

més. Voldria que aquests actes de celebració dels trenta anys de la Secció d'Investigacions Subterrànies del Centre Excursionista de Terrassa servissin per mantenir aquesta germanor i aquest esperit de treball i companyerisme durant anys i anys".

CAMPANYA ESPELEOLÒGICA PICS D'EUROPA'99

Pics d'Europa - Massís Central - Del 2 al 5 d'agost de 1999

La campanya d'enguany ha estat marcada pel mal temps que, a excepció del dia d'arribada i dos dies més, ha impedit la realització de qualsevol activitat de prospecció espeleològica.

Així, dels 13 dies de campanya previstos, descomptant els dos primers dies ocupats pel viatge, portar el material i instal·lació del campament, vam gaudir tan sols del tercer i cinquè dia amb bon temps per a la prospecció de la zona que ens havíem proposat. Fins al punt de veure'ns obligats a finalitzar la campanya dos dies abans del previst.

Dintre dels objectius per la campanya de Pics 99, principalment ens proposàvem la prospecció de la part més alta del sector del Jou del Infanzón, denominat com JI. Tenint en compte la llunyania del campament fins aquesta zona, i la impossibilitat de muntar-hi el campament, havíem previst diferents torns de bivacs.

— El primer dia d'activitat, dos equips fem una aproximació de la zona més alta del JI, per determinar si serà necessari tornar-hi i fer els bivacs previstos. Es localitza una possible cavitat prop de Los Campanarios, que denominarem JI-29.

— L'endemà ens sorprèn el mal temps i aprofitem per netejar la cova del campament de restes d'altres campanyes.

— El dia següent fa bon temps i un equip surt dos dies per prospeccionar el JI-29 i el seu entorn. Les esperances per la continuïtat desapareixen al tractar-se d'una profunditat d'uns -40 metres. Es topografia la cavitat i dona per finalitzada la prospecció.

El mateix dia, un altre equip localitza i topografia una nova cavitat del sector JI, com a JI-22, de -10 metres finalitzant amb un meandre obstruït per blocs, d'on es descarta la continuïtat donada l'absència de corrent d'aire, cal remarcar però la presència d'aigua corrent, encara que atribuïda a les recents pluges.

— La resta de dies van ser dominats pel mal temps, si no per pluja per boira baixa, motiu que impossibilita per la seva perillositat i desorientació, l'accés a altres zones fora de les rodalies del campament.

— Vistes les poques possibilitats d'una millora del temps, cap al final de la campanya es decideix de finalitzar-la amb dos dies d'antelació.

38è CURSET D'INICIACIÓ A L'ESPELEOLOGIA

Del 2 de novembre al 16 de desembre, es realitzà el 38è Curset d'Iniciació a l'Espeleologia amb una participació de 15 cursetistes, dels quals 12 assistiren i participaren amb assiduitat i bon aprofitament al programa de classes teòriques i sortides pràctiques.

El curset fou dirigit per n'Albert Baucells i en Josep Fonoll, i les sessions es van distribuir en 10 classes teòriques i 7 sortides pràctiques.

Classes teòriques:

- Història de l'espeleologia, a càrrec d'en Salvador Vives.
- Maniobres bàsiques i material personal, a càrrec de Josep Fonoll.
- Geologia i formació de cavitats, a càrrec d'en Jaume Claverí.
- Topologia subterrània, a càrrec de Xavier Badiella.
- Instal·lació de cavitats, a càrrec de Rafael Ruiz.
- Previsió d'accidents i autosocors, a càrrec de Raul Ruiz.
- Biospeleologia i protecció del medi subterrani, a càrrec de Carles Dalmases.
- Fotografia subterrània, a càrrec de Carlos Casas.
- Cavitats alpines, a càrrec de Jaume Badiella.
- Xerrada sobre les diferents activitats de la secció i del Centre, a càrrec de Francesc Navarro.

Sortides pràctiques:

- Les Coves d'en Salvi (Collsacabra).
- Pràctiques exteriors a les Foradades de les Pedritxes (Serra de l'Obac).
- Avenc del Llest i Avenc de Sant Jaume de la Mata (Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac).
- Avenc de les Pinasses, Avenc del Club i Avenc de la Carbonera (Sant Llorenç del Munt).
- Avenc de la Ferla i Avenc del Bruc (Massís del Garraf).
- Montserrat Ubach (Solsonès).

A més el curset es complementà amb un examen teòric de comprensió i una conferència com a acte de clausura a càrrec del grup S.I.E. de Tarragona, que ens presentaren un reportatge de la Cova Urbana de Tarragona, un autèntic tresor al bell mig de la ciutat de Tarragona.

Relació de cursetistes:

M. Agustina Almagro Marcos
 Ivan Bagan Benavides
 Raúl Casado González
 Montserrat Fontellas Gómez
 Maurici Galofré Vilà
 Ismael Jurado Pérez
 Laura Maseguer Salvador
 Jordi Monter Prat
 Pablo Javier Otero Martínez
 Jezabel Pizarro Barberà
 Ariadna Puertas Borrell
 Mercè Ruestes Bitrià

ESPELEOKINDER

– 11 de juliol. COVA DE CALA ROIG (Tamariu). Es visità aquesta cova marina, d'uns 60 m, al Baix Empordà.

– 5 de setembre. CORT FOSCA DE MATARRODONA. Matinal on s'explorà aquesta cavitat del Pujol de Matarrodona, a la Serra de l'Obac.

– 25 i 26 de setembre. COVA D'OLOPTE (La Cerdanya). Tal com hem mencionat a l'escrit d'homenatge al Salvador Vives i Jorba, es va fer la sortida de dos dies. El dissabte dia 25, al matí es realitzà una visita a les Mines de Cercs. Primer es visità el museu i tot seguit s'anà amb trenet a les mines de carbó de Sant Corneli on ens explicaren diferents tècniques d'exploració al llarg del temps. Des de l'exploració manual a pic i pala, passant pel martell hidràulic fins les darreres tècniques d'exploració robotitzada. No va faltar-hi una explosió de grisú, això sí, simulada. Finalitzada la visita s'anà a dinar a La Nou de Berguedà tot visitant el Santuari de Lourdes. Acabat el dinar ens traslladarem cap a la Cerdanya, a la casa de colònies Ridolaina. El que va passar després ja ho hem comentat abans amb l'homenatge al Salvador.

L'endemà, i un cop esmorzats, es feren les corresponents fotografies de grup. Al ser tanta gent es decidí fer dos grups: un va anar a les Coves d'Olopte, situades al Mont Cortàs i els altres a la coneguda Cova d'Annes, prop de Prullans. En acabar les exploracions es tornà a dinar a la casa de colònies i, tot seguit, tips i contents cap a Terrassa per les habituals cues de l'Eix del Llobregat.

Secció d'Investigacions Subterrànies del Centre Excursionista de Terrassa

Alguns dels assistents a la sortida a les Coves d'Olopte (La Cerdanya).
Casa de colònies Ridolaina. 25 i 26 d'octubre.

– 23 i 24 d'octubre. *AVENC DE SANT MARÇAL (El Garraf)*. Sortida de dos dies on es dormí a la casa de colònies de Can Rigol, prop de Begues.

– 28 de novembre. *COVA SIMANYA GRAN (St. Llorenç del Munt)*. Matinal a aquesta coneguda cavitat, de quasi 400 m de recorregut, al peu del Turó del Montcau. Cal dir que és una de les vegades que hi hem vist més aigua.

– 19 de desembre. *EL CAU D'EN BANYETA (Serra de l'Obac)*. Com a cloenda del cicle Espeleokinder s'explorà aquesta nova cavitat del terme de Mura, descoberta recentment per membres de la S.I.S. Com el seu nom indica, està situada a la zona del Sot de l'Infern. S'hi col·locà el tradicional pessebre i es feren cantades de nadales.

El dinar de germanor i cloenda del cicle es va fer al Puig de la Balma, on vam comptar amb la presència del president de la nostra Secció, Jaume Casanovas, i el de la Federació Catalana d'Espeleologia, Hilari Moreno, que fou qui repartí els diplomes a tots els nens participants i lliurà a la S.I.S. un bonic trofeu com a reconeixement a l'extraordinària tasca d'encaminar i donar a conèixer el món espeleològic als infants.

CICLE NADALENC

Any rera any —des del 1973—, la S.I.S. aprofita aquests dies de Nadal per a fer un programa “especial”. El programa d'aquest cicle acostuma ser bastant informal, doncs es barreja la broma sana amb les activitats previstes. Diem “previstes” perquè no sempre es poden realitzar les activitats anunciades, i això ho sap tota la S.I.S. Enguany, el díptic explicatiu estava enriquit amb uns dibuixos fets a propòsit per l'artista i ex-membre de la S.I.S. Anna Clariana.

Com dèiem abans, aprofitant la sortida dels Espeleokinders, el diumenge dia 19 de desembre es posà un naixement al CAU D'EN BANYETA, però el dia 24 se'n posà un altre a l'AVENC DE LA CODOLEDA i tot seguit es pujà a la Mola, per assistir a la Missa del Gall.

La tradicional passejada matinal de Sant Esteve es va fer visitant les boques de les següents cavitats: Cova del Centenari, Cova Foradada, Cova de l'Esllavissada, Avenc del Gat Mesquer, Avenc de L'Hort i Catau d'en Xorch. Va haver-hi, com de costum, embardissada total.

El dia 29 a la nit es baixà l'AVENC DE CAN SADURNÍ (Begues, El Garraf). Curiosa exploració, doncs s'instal·laren altaveus a totes les reinstal·lacions i la música de “Renaissance” ressonà meravellosament per tota la cavitat. Al fons de l'avenc, una flauta travessera entonà El Cant dels Ocells. De veritat, els pèls de punta.

I per acabar i donar entrada al 2000, ens traslladarem a Vilanova de Sau, a les Guílleries. Es menjà i dormí a la casa de colònies “El Company”. Entre el xampany, la música, el raïm, les trompetes, el confeti... poc es va dormir aquella màgica nit. Però el dia següent, es va explorar —alguns— la COVA DE LES GRIOTERES.

VIENA

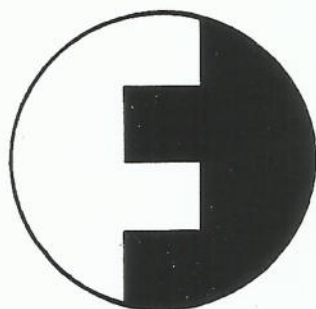
Per menjar bé, bo i ràpid!

FOTOGRAFIA
INDUSTRIAL
I PUBLICITÀRIA

VIRGILI VERA

Murillo, 14
Telèfon (93) 789 07 01
Fax (93) 788 95 39
08224 TERRASSA

FOTOS FRANCINO

Major, 9 - Tel. 780 23 11
Ample, 49 - Tel. 788 17 77
Plaça del Triomf, 27 - Tel. 788 17 77
Terrassa

PONSA

JOIERIA - RELLOTGERIA - REGALS

Concessionari de les marques

ROLEX - CARTIER - BAUME & MERCIER

Font Vella, 46

- Telèfon 784 11 40

- 08221 TERRASSA

